

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Bakalaureusetöö

Seksuaalvähemuste representatsioon Eesti meedias 2004. aastal

Dagmar Lamp

Juhendajad: dotsent Triin Vihalemm
Veronika Kalmus, PhD

Tartu
2005

Sisukord

Sissejuhatus.....	4
1. Empiirilised ja teoreetilised lähtekohad.....	6
1.1. Seksuaalvähemused Eestis	6
1.2. Eesti avalikkuses levinud hoiakud ja eelarvamused seksuaalvähemuste kohta.....	8
1.3. Seksuaalvähemuste identiteet (Hoffman, Jenkins).....	12
1.4. Vähemuste meediapresentatsioon ja selle mõjud.....	13
Vahekokkuvõte.....	17
2. Uurimisobjekt ja uurimisküsimused.....	18
2.1. Töö eesmärk ja hüpotees.....	18
2.2. Töö objektid.....	18
2.3. Uurimisküsimused.....	19
2.4. Uurimisülesanded.....	20
2.5. Uuringu periood.....	20
3. Meetod ja andmeallikad.....	21
3.1. Meetodi põhjendus ja usaldusväärsus.....	21
3.2. Kontentanalüüs.....	23
3.3. Kvalitatiivne sisuanalüüs.....	25
4. Kontentanalüüsi tulemused.....	28
4.1. Loo tunnused, artikli asukoht ja autor.....	28
4.2. Artikli allikad, tegelased ja žanr.....	31
4.3. Meelestatus.....	32
4.4. Vastandumine, strateegiad, konfliktid.....	34
4.5. Tegelaskujud väljaannete kaupa.....	36
4.6. Suhtumine ja meelestatus seksuaalvähemustesse väljaannete kaupa.....	39
4.7. Vastandumine ja konfliktid väljaannete kaupa.....	42
4.8. Teemade kajastamine väljaannete kaupa.....	47
5. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemused	50
5.1. Märt Sultsi juhtum.....	50
5.2. Seksuaalvähemused ja nende kuvand meedias.....	56
6. Järeldused ja diskussioon.....	64

7. Kokkuvõte.....	69
Summary.....	70
8. Kasutatud kirjandus.....	72
9. Lisad.....	73
9.1. Lisa 1 – Lilian Kotteri uurimus „Sexual Discrimination in Estonia“. Iseloomustavad tabelid.....	73
9.2. Lisa 2. Kodeerimisjuhend.....	78
9.3. Lisa 3. Kasutatud artiklite nimekiri.....	83
9.4. Lisa 4. Kontentanalüüsi tulemused.....	87

Sissejuhatus

Tallinnas toimus 2004. aasta augustis geiparaad (ehk *pride*), millega kaasnes laialdane meediakajastus. Sõna võtsid paljud kultuuritegelased ja arvamussliidrid, kel kõigil oli midagi antud teema kohta öelda. 2004. aasta oli seksuaalvähemustele üldse selline aasta, mil neid erinevates kontekstides mitmeid kordi mainiti. Jaanuaris võttis Ameerika Ühendriikide president George W. Bush vastu otsuse, et ta on põhimõtteliselt geiabelude lubamise vastu. See tekitas avalikkuses diskussiooni ja jõudis ka Eesti meediasse.

Antud töö objektiks on meediakajastus, mis ilmus geiparaadi kontekstis. Analüüsiks kasutan kontent- ja kvalitatiivset sisuanalüüsi. Peamine uurimisküsimus on, kuidas Eesti nn „peavoolumeedia“ seksuaalvähemusi kujutab. Erinevate meediatekstide sisu aspektide uurimise kaudu on võimalik kindlaks teha, millist kujutuspilti üks või teine artikkel lugejale edastada püüab.

Seda sõnumit, mida on artikli autor tahtnud avalikkusele edasi anda, aitab uurida nii kontent- kui ka kvalitatiivne sisuanalüüs. Uurides erinevaid strateegiaid, mida lugedes on kasutatud, saab ka aimu artikli üldistest eesmärkidest, mis on artikli autoril lugu kirjutades olnud. Ka artikli allikate uurimine näitab, kas on esitatud kallutatud või võimalikult tasakaalus lugu ning ka see mõjutab üldpilti, mida seksuaalvähemuste kohta meedias luuakse.

Esimesest ja peamisest uurimisküsimusest lähtuvad järgmised küsimused, mis keskenduvad täpsemalt sellele, millised on näiteks seksuaalvähemustega seotud rolliootused – antud töö uurib, kas avalikkus ootab, et seksuaalvähemused käituksid mingite kindlate mallide kohaselt ning kui jah, siis millised need on.

Eraldi on uurimise all veel küsimus, kas seksuaalvähemuse hulka kuulumist peetakse trendiks – kas bi- või homoseksuaalsus on midagi, mida presenteeritakse läbi meedia kui moeasja, „selle hooaja kaupa“. Sellele uurimisküsimusele aitab vastata peamiselt kvalitatiivne sisuanalüüs (näiteks internetikommentaariid), aga ka kontentanalüüsis

sisalduvad kategooriad aitavad sellele vastuse anda.

Käesolev bakalaureusetöö saab jagada viieks suuremaks osaks:

1. teoreetilised ja empiirilised lähtekohad;
2. uurimisobjekti, -küsimuse, -ülesannete kirjeldus ja loetelud;
3. kontentanalüüs ja selle tulemused
4. artiklite ja internetikommentaaride kvalitatiivne sisuanalüüs
5. diskussioon ja järeldused

Lisadena on kaasas erinevad empiirilisi allikaid illustreerivad graafikud, analüüsitud artiklite loetelud, kontentanalüüsi kodeerimisjuhend ja kodeerimise tulemused eraldi tabelina.

1. Teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

1.1. Seksuaalvähemused Eestis

Kohe peale taasiseseisvumist 1992. aastal dekriminaliseeriti seksuaalsed suhted meeste vahel. Kümme aastat hiljem, septembris 2002, võeti vastu uus seadustik, mis võrdsustas hetero- ja homoseksuaalse suguühete. Nimekiri, mis sõnastab diskrimineerimise alused antidiskrimineerimise peatükis, ei sisalda diskrimineerimist seksuaalse orientatsiooni alusel.

Eesti poliitilised parteid ei ole võtnud kindlaid seisukohti seksuaalvähemuste suhtes, enamus neist ignoreerib seda osa ühiskonnast ja see tendents paistab jätkuvat. Poliitikud väljendavad oma isiklike seisukohti, mis sageli on suhteliselt konservatiivsed. Mõõdukate (sotsiaaldemokraadid) noortekogu on ainus poliitiline ühendus, mis selleks ajaks oli näidanud üles mingit huvi, et ühendada seksuaalvähemuste teema poliitilisse arutellu.

1993. aastal ütles siseminister Lagle Parek intervjuus, et on valmis seadustama geisuhted. Septembris 2001 teatas Anti Liiv, et Eesti peaks seadustama geiabelud. Samal ajal teatas välisminister Kristiina Ojuland, et on alati toetanud geiabelusid. Septembris 2002 teatas siseminister Märt Rask teleintervjuus, et ei soovi tegeleda geiabelude temaatikaga, öeldes, et ei raiskaks sellele ainsatki senti maksumaksja raha. Samuti ütles ta, et samasooliste suhted ei ole riigi asi. Ka on mitmed Reformierakonna juhtfiguurid avaldanud ülbeid ja solvavaid seisukohti seksuaalvähemuste kohta. See on küllalt sümptomaatiline, et enamus homofoobsetest avaldustest tehakse meespoliitikute poolt: mitmed rahvusvahelised uurimused on näidanud, et mehed kalduvad olema homofoobsemad kui naised.

Avalik arvamus on aja jooksul muutunud: on rohkem tolerantsi ja vastuvõtlikkust alternatiivsete elustiilide kohta üldiselt, meedias esineb harva otsest vihkamist väljendavaid kõnesid.

Lilian Kotter kirjutab oma uurimuses „Sexual Orientation Discrimination in Estonia“, et homoseksuaalsust ei käsitleta senini haridussüsteemis adekvaatselt ning seda ei presenteerita võrdse alternatiivina heteroseksuaalsele eluviisile. Peamine põhjus on, et seksuaalsust kui sellist ei ole lisatud õppekavasse. Enamus õpetajaskonnast on keskealised või vanemad ning neid koolitati nõukogude koolides ja ülikoolides. Gei- ja lesbiringid on senini ülikoolides marginaalsed. Mitmed tudengid on siiski huvitatud homoseksuaal- ning seksuaalvähemusuuringutest. Peamine probleem on adekvaatsete professorite ning õppematerjali puudus.

Empiirilise allikana kasutan Lilian Kotteri 2002. aasta septembris läbi viidud uurimust pealkirjaga „Sexual Orientation Discrimination in Estonia“. Läbi viidud uurimus tõestas, et Eestis on seksuaalvähemuste diskrimineerimine väga levinud.

Kotteri uurimuse eesmärk on pakkuda asjakohast informatsiooni seksuaalvähemuste diskrimineerimise kohta Eestis. Geide, lesbide ja biseksuaalide diskrimineerimise küsitlus koostati Tallinnas, neid jagati kahes geibaaris (X Baar, G punkt), kahes geiklubis (Ring Club, Nightman), geisaunas (Club 69), kahel lesbide veebileheküljel (Ladies First, Mea Culpa) ja kahel gei veebileheküljel (Sven Vaher Gay Web, Gay Estonia). Samuti saadeti küsimustik listi Lesbide ja Biseksuaalsete Naiste Eesti Assotsatsioon. Vastajad on suuremal või vähemal määral oma seksuaalse orientatsiooni kohta avatud, vähemalt gei- ja lesbiringkondades. Väikestes kohtades elavad seksuaalvähemuste esindajad olid enamjaolt intervjuerijale kättesaamatud.

437 küsimustikku täideti, sellest 49% täideti interneti teel. Ligi kaks kolmandikku paberküsitlustest jäid täitmata. Küsimustik tõlgiti inglise keelest eesti keelde. Vastanute hulk oleks suurem, kui oleks olnud saadaval ka venekeelne versioon.

1.2. Eesti avalikkuses levinud hoiakud ja eelarvamused seksuaalvähemuste kohta

1989. aastal tehti esimene katse teha kindlaks peamisi suhtumisi seksuaalvähemustesse. Uurimus (avaldas 1990. aastal Ivika Nogel) põhines 180. küsimustikul, mida täitsid kolledžitudengid kahes Tallinna suurimas haridusasutuses. Keskmine vastajate vanus oli 22. 46% vastajatest pidasid homoseksuaalsust haigusvormiks, samas 35% sellega ei nõustunud. Umbes pooled pidasid homoseksuaalsust ebaloomulikuks seksuaalsuse vormiks, aga ometi kolmandik pidas seda normaalseks. 10% toetas ja 74% oli vastu ideele isoleerida homoseksuaalid ühiskonnast; samad arvud lesbide puhul olid 7% ja 83%. Umbes 22% leidis, et homoseksuaalseid tuleks ravida, kaks kolmandikku ei nõustunud sellega. 60% naisvastajatest olid nõus, et nii geid kui lesbid on normaalsed inimesed, kes ei vääri rohkem tähelepanu kui heteroseksuaalid. Meesvastajatest umbes pooled leidsid sama geide puhul, 62% lesbide puhul. Üllatavalt suur hulk õpilasi (50%) toetas samasooliste abielusid, 28% oli vastu. Reeglina lesbisid tolereeriti rohkem.

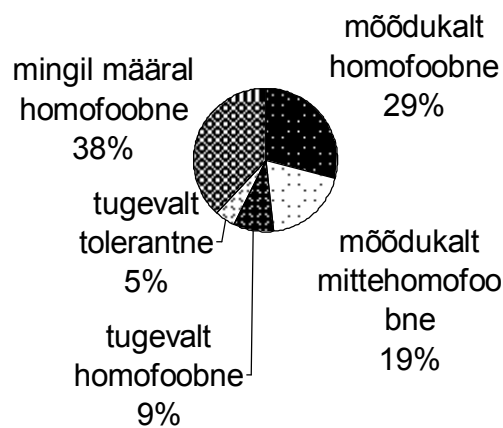
Pikk ja detailne intervjuu viidi läbi 1991-1993 Eesti geide, lesbide ja biseksuaalide hulgas. Küsimustik tõlgiti soome keelest 1990. aastal. Neid küsimustikke analüüsiti alles 2001. aastal, kui Pille Pesti käsitles neid empiirilise materjalina oma bakalaureusetöös „Homoseksuaalsed inimesed ja suhtumine neisse“. Pille Pesti analüüsis 25 küsitlust algsest 179st. 37,1 protsenti naistest olid puhtalt (orig. *exclusively*) homoseksuaalsete tunnetega ja 31,4% omasid ka eranditult homoseksuaalseid suhteid. Samad näitajad meeste puhul olid 48,2 ja 52,6.

12% vastanutest olid diskrimineeritud või oli neid verbaalselt rünnatud nende homoseksuaalsuse tõttu koolis. 2,9% naistest ja 0,9% meestest olid jäänud oma seksuaalse orientatsiooni tõttu töökohast ilma. 6,7% neist oli tegu vallandamisega või sunnitud lahkumisega. 14,7% naistest ja 5,4% meestest olid tundnud survet oma ülemuste või kolleegide poolt.

Esines ka mitmeid vägivaldajuhtumeid (meeste puhul füüsilist vägivalda 20,2% vastanutest), kuid kõigest üks neljandik teatas sellest miilitsasse või politseile. 17,6%

naistest ja 39,8% meestest on kohati tundnud, et võiksid olla heteroseksuaalsed. 28,6% on tõsiselt kaalunud emigreerumisvarianti tänu oma homoseksuaalsusele.

2000. aastal viis Kadri Vahe läbi uurimuse Tallinnas, mille käigus täideti 271 küsimustikku. Vahe kasutas Hudsoni ja Rickettsi testi, et mõõta homfoobiat. Neid tulemusi iseloomustab alljärgnev joonis.

Joonis A. Kadri Vahe homfoobia uurimuse tulemused.

Õpilased, noored ja naised olid rohkem tolerantseid. 72% leidis, et homoseksuaalsus on individuaalne omadus, mida tuleks aktsepteerida, 10,7% leidis, et tegu on moetrendiga ja 9,6% pidas seda haiguseks. 33% olid geiabiellude poolt, 29% vastu ja 35,1% olid neutraalsed. 49,1% olid geide adopteerimisõiguse vastu, 28% toetasid seda.

Oma uurimuse käigus küsitles Kadri Vahe ka 68 geid, lesbit ja biseksuaali Tallinnast, kellest ligi kolmveerand leidsid, et suhtumine seksuaalsetesse vähemustesse peab muutuma. Suurem osa gei, lesbi ja biseksuaalsete vastajate hulgast leidsid, et liiga vähe tähelepanu pööratakse seksuaalvähemuste küsimustele, ainult 38,4% heteroseksuaalsetest jagasid sama arvamust.

Seksuaalse orientatsiooni varjamine

Kotteri uurimise tulemusena selgus, et respondentide seksuaalne orientatsioon on jäänud varjatuks oma perekonna eest suuremal osal juhtudest. Naisrespondendid on märksa avatumad kui mehed. Heteroseksuaalsed sõbrad on üldjuhul teadlikud oma gei, lesbi ja biseksuaalsete sõprade seksuaalsest orientatsioonist. Naised on oma heteroseksuaalsete sõprade suhtes avatumad: ainult viiel protsendil juhtudest nende sõbrad ei tea nende sättumust.

Lisades on ära toodud ka iseloomustavad tabelid.

Vägivald ja tagakiusamine

12% respondentidest on olnud oma seksuaalse sättumuse tõttu vägivaldsete rünnakute ohvrid. Mees- ja naisbiseksuaale ei rünnata nii sageli kui geisid ja lesbisid. Ainult 9% rünnatud naistest on olnud biseksuaalsed, kuigi nad moodustavad 38% kõigist naisvastanuist. 91% rünnatud naistest on olnud vanuses alla 18. eluaasta.

Ligi pool kurjategijaist olid ohvrile tundmatud. Suurt osa (78%) vägivallaaktidest ei teatatud võimudele ja see on põhjustatud tõsiasjast, et vähemalt üks kolmandik respondentidest ei tahtnud oma seksuaalset orientatsiooni politseile avaldada.

Tagakiusamise puhul ei olnud erinevusi nais- ja mees-, homo- ja biseksuaalsete respondentide vahel. Ainult geimehi rünnati suhteliselt rohkem kui meesbiseksuaale.

Geid ja biseksuaalsed mehed varjavad oma seksuaalset orientatsiooni avalikkuse ja võõraste eest märksa enam kui lesbid ja biseksuaalsed naised.

Diskrimineerimine töökohal

Meesrespondendid varjavad või hoiduvad oma seksuaalsest orientatsioonist rääkimisest tööl palju sagedamini kui naised seda teevad. Oma praegusel töökohal on naised oma sättumuse koha pealt kaks korda enam avatumad kui geimehed.

Tagakiusamisinäitajad töökohal on samad mees- ja naisrespondentide puhul, väike erinevus ilmneb tööst ja edutamisest äraütlemise puhul ning vallandamise või sellega ähvardamise puhul.

Emigreerumine diskrimineerimise tõttu

Tänu suhteliselt suuremale diskrimineerimismäärale on loomulik, et mehed kaaluvad emigreerumist sagedamini kui naised: vastavalt 55% ja 44% protsenti vastanutest. On samuti kerge mõista, miks ainult pooled neist naistest ja 58% meestest suhtuvad diskrimineerimisse seksuaalse orientatsiooni tõttu kui võtmetegurisse emigreerumise kaalumisel.

Kokkuvõtteks, 116 414st vastanust (28%) peaksid seksuaalse orientatsiooni põhjal diskrimineerimist võtmeteguriks emigreerumisel Eestist.

12% vastajatest on olnud oma seksuaalse sättumuse tõttu mitmete vägivaldailmingute ohvrid ning ainult 22% neist teatasid juhtumitest politseisse. Politsei suhtumine oli vaenulik 25% kõigist juhtumitest. 28% vastajaid on taga kiusatud nende sättumuse tõttu. Ligi kaks kolmandikku rünnakuist olid verbaalsed. Ainult 9% tagakiusamisjuhtudest on jõudnud politseisse või teiste võimuorganiteni. 40% juhtudest oli võimuorganite suhtumine samuti vaenulik.

Seksuaalse orientatsiooni tõttu aset leidnud diskrimineerimine toimus perekonnasiseselt (23%), sõjaväes (14%), usuorganisatsioonis (12%), majutusprobleemide lahendamisel (6%), baarides, klubides, hotellides jne (7%). Kõik see juhtub hoolimata faktist, et sageli geid, lesbid ja biseksuaalsed inimesed varjavad oma seksuaalset sättumust: 55-65% vastajatest varjavad oma seksuaalset orientatsiooni vanemate eest¹. Enamus ajateenijaist või sõjalises organisatsioonis töötajaist (71-98%) või usuorganisatsiooni kuulujaist (49-94%) on „kapis“ (ei ole oma seksuaalset orientatsiooni avalikustanud). 55-82% vastajaist

¹ Märkus: protsendivahemik on kohati suur, kuna oli võimalik vastata ka näiteks „üks vanem teab“ vmt.

väldivad samasoolise inimese vastu oma poolehoiu näitamist avalikkuses, 55-81% väldivad võõrastele oma seksuaalsest sättumusest rääkimist.

Kokkuvõte

Lilian Kotteri uurimus tõestas, et Eestis on seksuaalvähemuste diskrimineerimine väga levinud – paljud seksuaalvähemuse hulka kuulujaist varjavad oma sättumust isegi perekonna ja sõprade eest, kartes halvaks panu ja negatiivset suhtumist.

Geiparaadi suhtes tekkinud negatiivsed hoiakud on seega üks diskrimineerimise vorme – kui avalikkus mõistab hukka geiparaadis osalejaid, siis mõistab ta hukka seksuaalvähemused. Geiparaadi kohta ilmunud artiklid, mis on kaasatud käesolevasse töösse, aitavad määratleda täpsemalt, kuidas Eesti avalikkus seksuaalvähemusi kujutab ning milliseid identiteet ja kujutluspilte need kujundada aitavad

1.3. Seksuaalvähemuste identiteet

Oma raamatus „Social Identities“ keskendub Richard Jenkins sotsiaalsetele identiteetidele. Ta üteb, et ilma sotsiaalse identiteedita pole ühiskonda. Ilma sarnasuste ja erinevuste raamistiketa ei suudaks inimesed end üksteisega järjekindlalt ja tähendust omavalt suhestuda. Peatükis „Knowing who we are“ räägib autor, et gei- ja lesbiidentiteedi juurde tagasipöördumiseks korraldatud massisündmused (nagu näiteks Londoni Gay Pride ja Sydney Mardi Gras) kinnitavad ainult seda, et et olles gei või lesbi on tegu kollektiivsete identifitseerimistega. Individuaalsete osalejatele need puhud võivad (aga võivad ka mitte) kinnitada nende enda kindlat seksuaalset identiteeti, aga need on siiski ennekõike kollektiivsed rituaalid ja poliitilised mobilisatsioonid (Jenkins, 1996:3).

Eesti geiparaad oli samuti kollektiivse identifitseerimise jaoks vajalik massisündmus – seksuaalvähemustel on seda vaja selleks, et tunda kokkukuuluvust, olla aktsepteeritud osa ühiskonnast.

Richard J. Hoffman kirjutab oma artiklis „Vices, Gods, and Virtues: Cosmology as a Mediating Factor in Attitudes towards Male Homosexuality“, et soorollid, seksuaalne käitumine ja seksuaalsed hoiakud on mitmete jõudude – majanduse, ühiskonna, geograafia, vanuse, aja ja harjumuste – produktid. Autor kirjutab, et religioon on teine kultuuriline jõud, mis mõjutab seksuaalseid väljendumisi (orig. *expressions*) kõigis ühiskondades. Hoffmani sõnade kohaselt on religioon selle laiemas mõistes ideede- ja toimingutekogum, mis puudutavad universumit läbivad jõude (siinkohal viitab Douglasele, 1975 ja Nottinghamile, 1954). Seega on vältimatu, kirjutab Hoffman, et teatud puhkudel religioon, ühiskond ja seksuaalsus koaleeruvad (Hoffman, 1984:28).

Seega: meedia ja ühiskond mõjutavad indiviide ning vastupidi. Nii võib meedia mõjutada kellegi arvamust seksuaalvähemustest ning seksuaalvähemused üritavad samas mõjutada meediat ja avalikkust (geiparaad).

1.4. Vähemuste meediapresentatsioon ja selle mõjud

Karen Ross kirjutab oma essees „White Media, Black Audience: Diversity and Dissonance on British Television“ küll televisioonist ja selle mõjust vähemuse hulka kuuluvatele vaatajatele, siis alapealkirja all „Implications for a Global Research Agenda“ (Ross, 2001:13) räägib ta vähemuse representatsioonist ka laiemas kontekstis. Autor kirjutab, et peamine küsimus on, kellel on võim kujundi üle ning kellele meeldimiseks see kujund luuakse (Ross, 2001:13). Ross väidab, et kõikjal kurdetakse, et ühe kategooria kuvandeid (nt Pakistani naiste või geimeeste kuvandeid) kujutatakse teisese kogemuse kaudu, kasutades selleks hoopis teist kategooriat (nt Briti mehi või heteronaisi). („*It is everywhere the complaint that images of one 'category', say, Pakistani women or gay men or older people are imagined from the second-hand experience of an entirely other 'category', say English men or straight women or young people.*“)

Ross soovib mitte ette kujutada, vaid küsida asjassepuutuvatelt inimestelt (Ross, 2001:14).

Etniliste vähemuste meedia esiletõus üle kogu maailma näitab Rossi sõnul selget pakkumisepoolset vastust etniliste kogukondade poolt nägemaks alternatiivseid kujundeid endast nende asemel, mida praegu pakub peavoolumeedia (viitab siinkohal Cottle'ile (ed.), 2000). Siiski on võrdsest tähtsusest kõigi autorite ja produtsentide poolne väärtus, mida nad omistavad kultuursele autentsusele ja mitmekülgsele (orig. *diversity*). Ei ole teostatav, et karaktereid kujutatakse ainult indiviidide poolt, kes jagavad identseid karakteristikuid, vaid on ka võimalik kindlustada, et peamised detailid on korrektsed (Ross, 2001:14).

Karen Ross kirjutab, et võib-olla tähendavad dokumentaalide või uudisžanrite konventsioonid seda, et enamjaolt on esindatud „halvad“ sündmused ja situatsioonid, mis jõuavad teleekraanidele, aga hoolimata sellest saab leida tasakaalu, töötades natuke rohkem avastamiseks rohkem positiivseid / mitmekülgseid arenguid, mis maailmas toimuvad. Vähemalt peaks proovima propageerida vaateid kohalike inimeste hulgas, kes iga päev uudiseid „elavad“ (Ross, 2001:14)

Oma essees väidab autor, et auditoorium soovib, et meedia arvestaks agendaga: puudu on pühendumisest ja motivatsioonist ning austus olulise inimhulga vastu, kes on samuti osa avalikust publikust, nagu kõik teisedki. Nad soovivad, et neid mitte ainult ei kuuldaks, vaid ka kuulataks (Ross, 2001:14).

Ross kirjutab oma uurimuses, et enamus rahulolematuse põhjustest, mida ta välja on toonud, et ole ainult briti vähemuste kaebused, vaid see tendents on ülemaailmne. Kui meedia ei ütle meile, mida mõelda, siis see paneb paika, millest mõelda. Kui meedia peab ennast aknaks, mis presenteerib maailma ja peegeldab reaalsust, siis, küsib Ross, kelle maailma? Kelle reaalsust (Ross, 2001:14)?

See kehtib ka Eesti kontekstis – artiklite autorid ei pruugi esitada reaalsust seksuaalvähemuste kohta nii, nagu seksuaalvähemused ise oma reaalsust näevad. Antud

töö analüüsi osa püüab uurida, millised on need „peavooluarvamused“, mida Eesti lehelugejale esitatakse.

S. Elizabeth Bird uuris telesaadete mõju vaatajatele ning identiteetide kujunemist meedias. Alapealkirja all „Negotiating Identity in a Media World“ kirjutab autor, et on üldtuntud teadmine, et televisioon ei peegelda reaalsust (ja inimesed ka ei soovi seda), aga see painutab reaalsustaju (orig. *refracts back a sense of reality*), millega inimesed võivad, aga võivad ka mitte suhestuda. Siinkohal viitab Bird Livingstone'ile (1999, p. 100), kes kirjutab, et meediakultuurid pakuvad mitte ainult interpretatiivseid raamistikke, vaid on samuti naudingu- ja identiteedi vormimise allikad. See kindlustab, et indiviididel on osas, mis sisaldab nende osalemisuhteid teatud meediavormiga, kompleksne identiteet (Bird, 2001:120).

Bird räägib veel vähemustest (küll ameerika indialaste võtmes). Ta kirjutab, et enamuse valgete ameeriklaste jaoks tähendab meediamaailmas elamine kujutuspiltide rootsi lauda, mis peegeldavad neid endid ning pakuvad nauditavaid võimalusi identiteedivormimiseks. Ameerika indialastele (vähemusgrupp) on lubatud ainult identiteet, mida nad ei tunnista ja millest nad aru ei saa ning mille nad naljaga ja vihaga pooleks tagasi lükkavad, pannes mõtlema, kas nende enda jutustatud lood oma alternatiivsetest identiteetidest üldse kunagi räägitud saavad (Bird, 2001:121).

Nii on ka seksuaalvähemustega – nende enda kujutuspilt ja identiteet ei pruugi jõuda massimeediasse nii, nagu nad seda näha tahaksid. Esitatakse hoopis identiteete, mis on saanud stereotüüpseiks ja mida on vastuvõtjatel kergem omastada – sest nii on ju alati olnud!

Dorothy Roome'i uuris Lõuna-Aafrika respondente ja seda, milliseid identiteete loob populaarne situatsioonikomöödia „Going Up III“. Alalõigus „Sexual Identity and Pornography“ peatub ta lühidalt ka homo- ja heteroseksuaalsete identiteetide konstrueerimisel (Roome, 2001:95).

Oma uurimuse aluseks olnud komöödiasarja ühes episoodis (pealkirjaga „The Case of the Historically Advantaged Pale Males“) loodi stereotüüp siristavast geimeeste paarist. Sarjas promotseeriti läbi „absurdi loogika“ heteroseksuaalsust ja eitati homoseksuaalsust kui jäledust. Need produktsioonifirma poolt loodud identiteedipoliitikad rõhutavad, kuidas identiteetid opereeritavad läbi välistamise marginaliseeritud subjektide konstrueerimisega (selles näites geimehed) väljaspool sümboolset välja, kus see identiteet välistab „erinevad“ mehed (Roome, 2001:95).

Uurimisgrupi respondendid vältisid üldjuhul vastamist küsimusele, mis puudutas episoodis näidatud geimehi. Roome kirjutab, et gruppide hulgas paistis olevat vaikimise vandenõu või diskuteerimise puudus, mis kinnitas, et produktsioonimeeskonna heteroseksuaalsele ideoloogiale truuks jäämine oligi kolme uurimisgrupi eelistatud arusaam asjast (Roome, 2001:95).

Roome'i uurimus näitas, et respondendid võtavad kergemini omaks arvamuse, mida üritab neile esitada meedia (Roome'i uurimuse puhul teleprodutsendid, antud töö kontekstis ajalehed ja artiklite autorid). Kui meedia esitab arvamuse, et seksuaalvähemused on taunitavad, siis on ka suur hulk inimesi, kes selle arvamuse vastuvaidlemata omaks võtavad.

Vahekokkuvõte

Mitmed uurimused on välja toonud tõsiasja, et vähemusi kujutatakse läbi teiseste allikate – nende oma identiteeti ning kujutluspilti endast kujutatakse peavoolumeedias harvemini või siis üldse mitte. See võib nii olla ka Eesti meedias – see, mida seksuaalvähemused tahavad enda kohta öelda, ei pruugi kattuda sellega, mis tegelikult avalikkusele läbi erinevate kanalite räägitakse. Antud töö peatub ka seksuaalvähemuste imagol ja sellel, kuidas peavoolumeedia (Eesti suurimad päevalehed) neid kujutab.

Dorothy Roome'i läbi viidud uuring tõestas, et see, millise ideoloogia loovad telesaatetegijad, võtavad respondendid ka paremini omaks. Seega – seda, mida lugude autorid ise õigeks peavad ja oma artiklis mõista annavad, on sageli sama, mida lugude lugejad omaks võtavad ja õigeks hakkavad pidama.

Nii mõnedki uurijad on jõudnud järeldustele, et meedia pakub identiteedi kujundamise võimalusi – inimestel on sadu ja sadu võimalusi end samastada ühe või teise kuvandiga. Nii on ka Eesti meedias – pakutavad kujutluspildid panevad mõne meediatarbija end sellega samastama. Kas võib siis ka olla, et meedia „söödab ette“ kujutluspilte homo- ja biseksuaalsusest kui trendist ja et vastuvõtjad hakkavadki seda arvama? Sellele küsimusele proovin vastuse leida kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutades.

Meedia mõjutab kõiki, kes sellega kokku puutuvad – tervet ühiskonda. Kuidas aga mõjutab meedia vastuvõtjaid seksuaalvähemuste teemadel? Ühiskond ja avalikkus mõjutab meediat ning vastupidi, üks peegeldab teist ning vastupidi. Meedial on võim muuta masside arvamust, antud töö käigus püüan muuhulgas jõuda järeldusele, milline on see arvamus, mida meedia ise peegeldab.

2. Uurimisobjekt ja uurimisküsimused

Meedias ilmuvad negatiivsed kujutluspildid seksuaalvähemuste kohta saadavad lugejale edasi sõnumi, et seksuaalvähemuse hulka kuulumine on tabu ja taunitav. Samas võib liiga positiivse imago esitamine anda mõista, nagu oleks seksuaalvähemuse hulka kuulumine moeasi, hooajatrend ning seega on seksuaalne sättumus midagi sellist, mida saab vastavalt suvale „valida“.

Antud töö uurib diskrimineerimist meedia vahendusel – kas ja kui, siis kui palju ilmus uuritava ajaperioodi jooksu halvustavaid artikleid, milles peetakse seksuaalvähemuste hulka kuulumist ebasoovitavaks või isegi ebaloomulikuks nähtuseks. Ka artiklite meelestatus ja kasutatud strateegiad aitavad anda vastuse küsimusele, kas ja kui palju diskrimineeritakse seksuaalvähemusi Eesti „peavoolumeedia“ kaudu.

2.1. Töö eesmärk ja hüpotees.

Töö eesmärk on uurida 2004. aastal Eesti pressis ilmunud artiklite põhjal, kuidas meedia aitab kujundada üleüldist arvamust seksuaalvähemustest. Töö objektiks on meediakajastus geiparaadist, mille toimumine diskussiooni vallandas. Kuna seda teemat pole varem uuritud, siis peaks antud töö andma pildi sellest, kuidas on Eesti ühiskond valmis tunnistama seksuaalvähemuste olemasolu.

Töö hüpotees: Eesti ühiskond ei ole tolerantne ning sallimatust homoseksuaalide suhtes esineb avalikes diskursustes rohkem kui sallivust ning aktsepteerimist.

2.2 Töö objektid

- a) Geiparaad
- b) Nn „Sulsi juhtum“

Vahetult enne geiparaadi avaldas Tallinna kunstigümnaasiumi direktor Märt Sults Postimehes artikli pealkirjaga „Kohustus oma liiki säilitada“. Selles nimetas ta

homoseksuaalsust „hävivate enesemääramiseks“ ning väitis, et kõige targem oleks nad ühiskonnast isoleerida. Tema avaldus tekitas diskussiooni, mis päädis kunstiinimeste allkirjade kogumise aktsiooniga tema kohalt vabastamiseks. Haridusministeerium otsustas Sultsi arvamuse artikli eest mitte karistada, küll aga tegi vastavasisulise hoiatuse.

Sultsi artikkel on ka antud töös tähelepanu all. Sellega kaasnesid arvukad internetikommentaariid, mitmed lugejakirjad ja artiklid nii Postimehes kui ka teistes lehtedes. Oli inimesi, kes pidasid tema sõnavõttu õigeks ning rõhustasid arvamuste paljususele – inimesel on õigus sõna võtta ka siis, kui tema arvamus ei ühti enamuse arvamusega. Oli aga ka neid, kes väitsid, et Sults on fašist ning õhutab vaenu ning sallimatust.

Tallinnas 14. augustil 2004 peetud geiparaad tekitas samuti mitmeid vastukajaid ning avalikku arutelu, kas ja kui moraalne antud üritus on. Ajalehtedes ilmus sel teemal mitmeid uudis- ning arvamuselugusid, mis seksuaalvähemuste temaatikat kajastasid. Ka geiparaaditeemalised artiklid on antud töö uurimisobjektideks.

Richard Jenkins kirjutas oma raamatus sotsiaalsetest identiteetidest ning tõi välja, et geiparaadid on kollektiivse identifitseerimise jaoks vajalikud massisündmused. See kehtib ka Eestis ning seega aitavad valimisse kaasatud geiparaaditeemalised artiklid uurimisele kaasa – need näitavad, kuidas avalikkus aktsepteerib seksuaalvähemuste ühiskonda integreerimise püüdu.

2.3. Uurimisküsimused:

1. Kuidas seksuaalvähemusi kujutatakse?
2. Millised on homoseksuaalsusega seotud ettekujutused? – hilisema kvalitatiivse analüüsi käigus (kommentaariid ja üksikute artiklite analüüs)
3. Kas on välja kujunenud mingid rolliootused, mille järgi käitumist seksuaalvähemuste esindajatelt oodatakse? Kui jah, siis millised? – hilisema kvalitatiivse analüüsi käigus (kommentaariid ja üksikute artiklite analüüs)

4. Kas seksuaalvähemuse hulka kuulumine on tänapäeval moeasi või tähendab see „heidiku“ staatust?
5. Kas ja kui palju esineb meedias antud teemal konflikte? Kes on konfliktide osapooled (nt seksuaalvähemused on konfliktis poliitikutega vmt)?
6. Millised allikad figureerivad aritklites enim? Mis on teemakohaste artiklite eesmärk?

2.4. Uurimisülesanded:

- a) analüüsida kõnealusel teemal kirjutatud ajaleheartikleid ajavahemikus 1.01.2004 – 31.12.2004. Analüüsimeetodiks on kontentanalüüs, mis peaks andma mõningatele uurimisküsimustele ka vastused, näitama üldist meelestatust ja välja tooma ka mõned levinud eelarvamused.
- b) Analüüsida põhjalikumalt mõningaid sel ajaperioodil ilmunud artikleid.
- c) Analüüsida avalikkuse kommentaare seksuaalvähemuste ja geiparaadi teemal. Peamiselt sisuanalüüsi meetod – analüüsides erinevaid ineternetikommentaare on võimalik kujundada pilt avalikkuse üldisest arvamusest toimunule ja kindlaks teha diskussiooni kujunemise suund. Täpsemalt: millal hakkasid ilmuma geiparaadi kajastavad (arvamus)artiklid, millal võeti teravamalt sõna, millal teema sumbus.

2.5. Uuringu periood

Uuringu perioodiks on 2004. aasta. Ajaperioodi määramisel oli peamine, et kindlasti jääks sisse geiparaadi toimumine ja et oleks võimalik jälgida avalikkuses tekkinud diskussiooni kujunemist, arengut ja sumbumist.

3. Meetod ja andmeallikad

3.1. Meetodite põhjendus ja usaldusväärsus

Kontentanalüüs on üks tähtsamaid uurimistööriistu, uurimaks seda, mis peitub tegelikult meedia sees (Hornig Priest, 1996). Kontentanalüüs on uurimistehnika, mis põhineb millegi hulga (nt negatiivsed hinnangud kellessegi, konfliktide esinemise sagedus vmt) mõõtmisel representatiivse valimi abil. Kontentanalüüsi defineeritakse kui metodoloogiat, mille abil uurija paneb paika kirjapandud, räägitud või avaldatud suhtlemise manifestse sisu (Berger, 1998)

Kontentanalüüs on vahend õppimaks midagi inimeste kohta, uurides seda, mida nad kirja panevad. Kontentanalüüsi läbiviijad eeldavad, et käitumismustrid, väärtused ja suhtumised, mida materjali uurides võib leida, peegeldavad ja mõjutavad materjali looja käitumist, suhtumist ja väärtusi (Berger, 1998).

Kontentanalüüsi tehes püütakse uurimiseks koguda piisav hulk materjali ning seda analüüsitakse enamasti võrdlevast vaatenurgast. Kõige olulisem otsus kontentanalüüsi tehes on, milliseid kategooriaid uurida (Berger 1998:24).

Kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutatakse siis, kui sisu teatud aspekte on raske kvantitatiivse analüüsiga defineerida nii kindlalt, et see aitaks uurimuse arengule kaasa. Kvalitatiivseid meetodeid nimetakse ka interpreteerivaks analüüsiks.

Kuigi interpretatiivsed meetodid ei anna otsest vastust küsimustele põhjuse ja tulemi kohta, leiavad need sotsiaalteadusliku ja inimliku ühendumise tõttu meediauuringutes aina enam kasutust (Hornig Priest, 1996:113).

Hea kvalitatiivne sisuanalüüs vajab avatud meelega uurijat, kindlaid ning spetsiifilisi uurimisküsimusi ning süsteemset lähenemisviisi vaatlemaks seda, mis sai uurimuse

sisuks valitud – ka siis, kui analüüsis kasutatakse vaid väga väikest hulka sõnumeid (Hornig Priest, 1996:113).

Susanna Hornig Priest ütleb samas, et on oluline meeles pidada, et kvalitatiivsed sisu-uuringud, mis järgivad sotsiaalteaduste põhiprintsiipe, ei ole „mitteteaduslikud“ ainult selle tõttu, et nad on oma lähenemiselt pigem interpretatiivsed kui positivistlikud (Hornig Priest, 1996:114).

Antud bakalaureusetöö tegemiseks sai valitud kontentanalüüs, kuna see meetod aitab kõige paremini määrata suure hulga tekstide erinevaid kategooriaid. Kontentanalüüsi abil saab vastused ka mitmetele uurimisküsimustele – näiteks millised on valdavad strateegiad lugedes, ning selle kaudu saab vastata uurimisküsimusele artikli eesmärkide kohta. Ka aitab kontentanalüüsi meetod kaardistada kõige paremini Eesti erinevates ajalehtedes esinevaid tendentse – näiteks millistes ajalehtedes käsitletakse seksuaalvähemuste teemat enim.

Kvalitatiivne analüüs aitab käesoleva töö käigus sügavamalt analüüsida erinevaid hinnanguid, mida artiklite autorid on seksuaalvähemuste temaatika kohta andnud. Internetikommentaaride analüüs aitab kaardistada veebikeskkonnas kommenteerijate üldist suhtumist ning analüüsi käigus ilmnevad nende peamised argumendid, miks nad üht- või teistmoodi arvavad.

Kvalitatiivse analüüsiga saab ka uurida, milline on seksuaalvähemuste imago, mida artiklite kaudu avalikkusele presenteeritakse.

Kontent- ja kvalitatiivne analüüs on teineteist täiustavad ja toetavad. Kaks erinevat analüüsi annavad eeldatavalt vastuse kõigile esitatud uurimisküsimustele.

3.2. Kontentanalüüs

Andmeallikad:

- 1 Postimees
- 2 Eesti Päevaleht
- 3 SL Õhtuleht
- 4 Maaleht
- 5 Eesti Ekspress

Andmeallikateks on ka nimetatud ajalehtede võrguversioonid ja nende artiklite juures ilmunud internetikommentaariid.

Valimi moodustamise põhimõtted:

1. kriteerium: kuupäev.

Valimisse kuuluvad artiklid on ilmunud eelpoolmainitud ajalehtedes ajavahemikus 1.01.2004 – 31.12.2004.

2. kriteerium: märksõnad

Artiklites peavad esinema märksõnad „homo(seksuaalsus)“, „gei(paraad)“, „seksuaalvähemus(ed)“, „lesbi(d)“, „bi(seksuaalsus / -seksuaalsed)“. Artiklis võivad esineda kõik eelpoolmainitud märksõnad, aga ka ainult üks neist.

3. kriteerium: žanr

Valimisse kuuluvad artiklid, mis on kas pikemad uudislööd, arvamislööd, kommentaariid, lugejakirjad või intervjuud. Valimi hulka kuuluvad ka nimetatud ajalehtede internetiväljaanded ja *online*-uudised.

4. kriteerium: teema

Valimisse kuuluvad kõik seksuaalvähemuste teemat puudutavad artiklid, peamine rõhk on siiski neil lugudel, mis kajastavad Eesti ühiskonda ja eestlaste arvamust. Siiski on illustreerimiseks kontentanalüüsi kaasatud ka mõned teised seksuaalvähemusi

puudutavad artiklid – kuna sel ajal toimus ka mujal Euroopas geiparaade, siis analüüsisin ka neid. Samuti oli samal ajal Ameerika Ühendriikides aktuaalne geiabelude keelustamine, analüüsitud on ka mõnda seda teemat puudutavat artiklit. Välisuudistele ei ole siiski rõhku pannud, kaasasin need selleks, et näha, kas lugudes ilmneb kuidagi näiteks autori meelsus antud teema suhtes.

Valim välisuudiste puhul sõltus sellest, kas tegu oli uudisega või arvamusooga. Arvamused kaasasin kontentanalüüsi kõik, uudislugude puhul piirdusin vaid antud teemal esimese artikliga.

Kategooriad on nii sise- kui välisriiklike teemasid kajastavate lugude puhul samad. Järelduste tegemisel on olulisemad siiski Eestit kajastavad lood.

Millised kategooriad annavad uurimisküsimustele vastuseid?

Lisas esitatud kodeerimisjuhendi alusel peaks kontentanalüüsi käigus selguma vastused mitmele uurimisküsimusele.

Kas seksuaalvähemuse hulka kuulumine on tänapäeval moeasi või tähendab see „heidiku“ staatust? Sellele uurimisküsimusele annab vastuse otseselt kategooria C5 – meelestatus seksuaalvähemustesse.

Kas ja kui palju esineb meedias antud teemal konflikte? Sellele uurimisküsimusele annavad vastuse kategooriad C7 – vastandumine, ja C10 – konflikt.

Kes on konfliktide osapooled? Sellele uurimisküsimusele annab vastuse kategooria C10 – konflikt.

Millised allikad figureerivad artiklites enim? Mis on teemakohaste artiklite eesmärk? Allikate kohta annab vastuse kategooria B4 – allikate tegevusala. Artiklite eesmärgi kohta annab vastuse kategooria C9 – strateegia. Sõltuvalt sellest, millist strateegiat on kasutatud, võib ka öelda, milline on olnud artikli eesmärk.

3.3. Ajaleheartiklite kvalitatiivne sisuanalüüs

Ajaleheartiklite kvalitatiivses sisuanalüüsis keskendun peamiselt kahele teemale: Märt Sults ja tema homovaenulik artikkel ning üldine pilt, mida seksuaalvähemustest eri artiklite kaudu on üritatud luua. Esimese teema puhul keskendun Sultsi artiklile ning erinevas vormis vastukajadele, mida tema lugu esile kutsus. Peamine ülesanne on luua pilt erinevatest – eriti äärmuslikest – arvamustest, mis Eestis valitsevad.

Valim:

Kvalitatiivse sisuanalüüsi artiklite valim põhineb kontentanalüüsil. Valimisse kuuluvad artiklid, mis kontentanalüüsi käigus liigitusid järgmiste kategooriate alla:

- a) B5 – žanr. Kontentanalüüsi käigus tähistatud kui (4) intervjuu, (5) arvamuslugu, kommentaar, (7) muu.
- b) Artiklites peab peateemaks olema seksuaalvähemused või geiparaad (D1 – 1, 2)
- c) Artikli peategelased on seksuaalvähemused (C2 – 1)

Kvalitatiivsesse sisuanalüüsi kuulub kokku 9 artiklit, millest kuute analüüsin Sultsi juhtumi kontekstis ja kolme portree- ja olemuslugude osas. Artiklite kvalitatiivne analüüs aitab vastata järgmistele uurimisküsimustele:

1. Kuidas seksuaalvähemusi kujutatakse?
2. Millised on homoseksuaalsusega seotud eelarvamused ja kujutluspildid?
3. Kas on välja kujunenud mingid rolliootused, mille järgi käitumist seksuaalvähemuste esindajatelt oodatakse? Kui jah, siis millised?
4. Kas seksuaalvähemuse hulka kuulumine on tänapäeval moeasi või tähendab see „heidiku“ staatust?

Teises analüüsi pooles keskendun erinevatele olemus- ja portreelugudele, milles räägitakse seksuaalvähemustest ning nende esindajatest. Milline on nende imago ja maine, millist muljet neist meedia püüab kujundada? Kuidas suhestutakse ühiskonnaga

ning kuidas heteroseksuaalsetega? Neile küsimustele loodan analüüsi käigus vastuse leida.

Kaks alajaotust kvalitatiivse analüüsi osas:

- a) nn „Märt Sultsi juhtum“
- b) portree- ja olemuslood seksuaalvähemustest

Kui välja jätta geiparaad, siis oli Sultsi sõnavõtt peamine avalikkuses diskussiooni esile kutsunud juhtum. Selle kohta oli nii palju artikleid, et tundus mõttekas juhtumit eraldi käsitleda.

Portree- ja olemuslood on alateema, kuna seda põhjalikumalt uurides saab vastused mõningatele uurimisküsimustele. Näiteks saab selles alateemas vastused uurimisküsimustele rollide ja rolliootuste, müütide, eelarvamuste kohta.

Internetikommentaaride analüüs

Mõlema alateema puhul kaasan analüüsi valikuliselt ka internetikommentaare. Kuna kommentaare on tuhandeid, siis püüan keskenduda peamistele vaatepunktidele ning loogiliselt argumenteeritud kommentaaridele. Eraldi internetikommentaaride analüüs kujuneks liiga mahukaks, seega piirdun vaid üksikute artiklite kommentaaridega.

Artiklid, mille kommentaarid on analüüsi kaasatud:

- a) Märt Sultsi arvamuseartikli kommentaarid (Postimees, „Kohustus oma liiki säilitada“, PM, 28.07.04. Sults, M.)
- b) Hanno Soansi artikli kommentaarid (Eesti Päevaleht, „Hanno Soans: üleskutse sallimatusele“ EPL, 03.08.04. Soans, H.)
- c) Ühe homosid portreeriva artikli kommentaarid (SL Õhtuleht, „Naine ei saaks oma mehega mitte kunagi nii rääkida!“, 24.03.04, Rebane, S.)
- d) Ühe lesbisid portreeriva artikli kommentaarid (PM Arter, „Reportaaž: naine otsib naist“, 20.08.04, Kossar, K.)

Kommentaaside kaasamine aitab vastuseid leida järgmistele uurimisküsimustele:

1. kuidas suhtus Eesti avalikkus geiparaadi?
2. kuidas suhtuti Märt Sultsi homovaenulikku sõnavõttu?
3. milline on üldine meelestatus seksuaalvähemuste suhtes?
4. millised on homoseksuaalsusega seotud müüdid ja eelarvamused?

4. Kontentanalüüsi tulemused

Valimisse kuuluvaid artikleid kokku on: **89**

- 1 Postimees: 38 (43%)
- 2 Eesti Päevaleht: 14 (16%)
- 3 SL Õhtuleht: 19 (21%)
- 4 Eesti Ekspress: 14 (16%)
- 5 Maaleht 4 (4%)

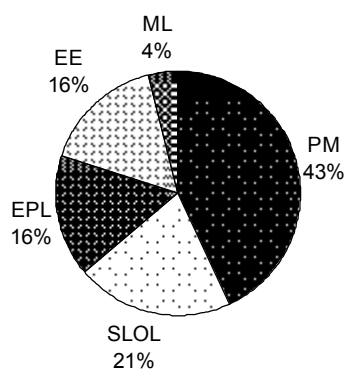
Arvestada tuleb sellega, et mõnes artiklis ei pruugi olla kategooria tulem artiklite koguarv. Kategooriad, mille tulem ei ole artiklite koguarv, on järgmised: autori tegevusala (B1 – sest mõne artikli juures ei olnud märgitud autorit); teise ja kolmanda allika tegevusala (B4.1 ja B4.2 – igas artiklis ei olnud üle ühe allika); artikli tegelased (C2 ja C3 – mõnes loos tegelased puudusid); vastandumine ja vastandumise viis (C7 ja C8 – mõnel juhul esines kombinatsioone ja erinevaid vastandumise viise); strateegiad (C9 – mõnel juhul kasutati mitut eri strateegiat); kõrvalteema (D2 – mõnel juhul oli mitu kõrvalteemat).

Järgnevas tekstis näitavad sulgudes toodud arvud vastava nähtuse esinemissagedust ja / või protsenti².

4.1. Loo tunnused, artikli asukoht ja autor.

Kodeerisin kokku 89 artiklit, millest 38 ehk 43% olid päevalehe Postimees artiklid. Kodeeritud artiklite arvu erinevates lehtedes iseloomustab joonis 1.

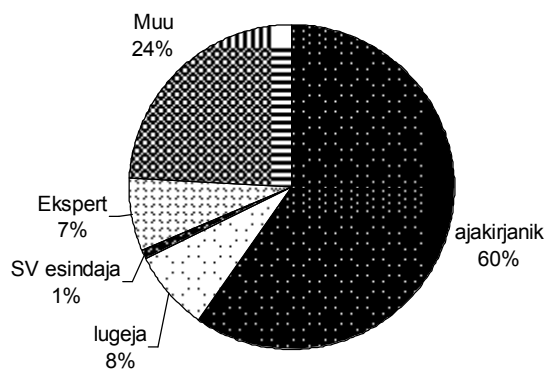
² Protsent ajalehe nime taga sulgudes näitab, mitu protsenti moodustas antud kategooria vastava väljaande (mitte kõigi!) artiklite koguarvust – kuna Maalehest oli näiteks ainult 4 artiklit, siis 25% näitab, et vastav tunnus või kategooria esines ühes artiklis. Kui tegu on artiklite koguarvuga kõigi väljaannete peale kokku, siis on nii ka öeldud.

Joonis 1. Artiklite arv ajalehtede kaupa.

Kodeerimise tulemusena selgus, et valdava enamuse (49 artiklis, 59%) teemakohastest artiklitest olid kirjutanud ajakirjanikud. Järgnesid muud autorid (24%) – näiteks kirjanikud, haridustöötajad, kultuuriinimesed. Ühtki artiklit ei olnud kirjutanud poliitik, ühe artikli kirjutas seksuaalvähemuse esindaja. Lugejakirju oli 8%, eksperdid olid kirjutanud 7% artiklitest (ajaloolane, loomaökoloogia professor).

Artikli autorite esinemissagedust iseloomustab joonis 2.

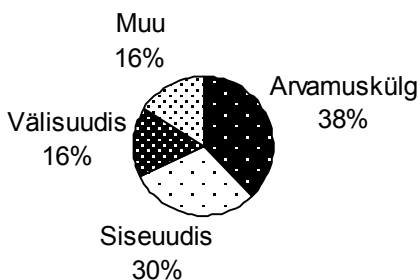
Joonis 2. Artikli autorid.

Üldiselt artikli autorid ei kordunud, kuid Eesti Ekspressis oli kolmel korral seksuaalvähemusteteemalise artikli autoriks Martin Kala ning Postimehes avaldati kaks teemakohast artiklit Margot Pajustelt.

Enamuses ilmusid artiklid ajalehtede arvamuskülgedel (38%). 30% juhtudest oli artikkel siseuudis ning võrdselt 16% kordadest oli tegu välisuudisega – mis üldiselt kajastas USAs hoogustunud diskussiooni geiabelude lubamise ja keelamise poolt või muudes riikides toimunud homoparaade – või sai seda liigitada kategooria „muu“ alla (essee, reisikiri, meediaarvustus).

Postimehes ilmus artikleid antud teema kohta peamiselt arvamuskülgedel (13 artiklit) või siseuudiste rubriigis (11 artiklit). Eesti Ekspressis ilmusid artiklid kõikides kategooriates peaaegu võrdselt. Ka Eesti Päevaleht järgis Postimehe mustrit – 7 artiklit oli arvamus- ning 6 artiklit siseuudiste küljel.

Kodeeritud artiklitest ükski ei olnud esiküljel. Artiklite esinemissagedust erinevate lehekülgede kaupa iseloomustab joonis 3.

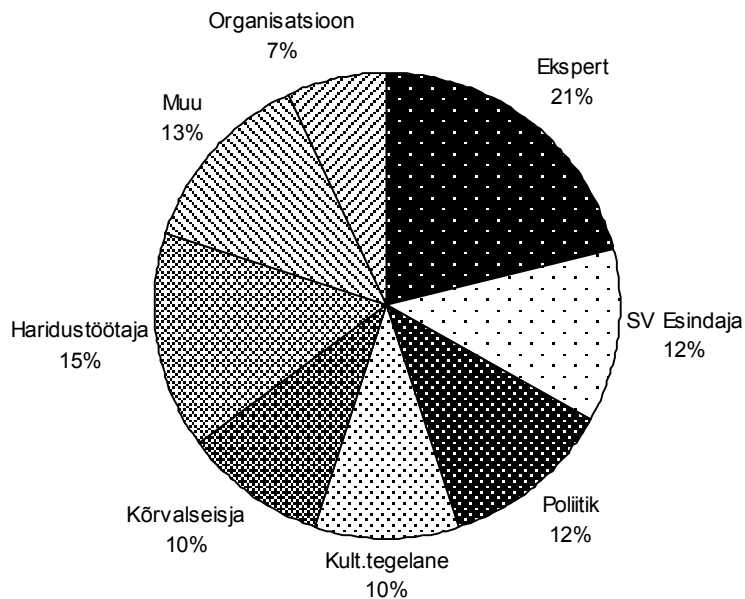

Joonis 3. Kodeeritud artiklite esinemissagedus lehekülgede kaupa.

4.2. Artikli allikad, tegelased ning žanr.

Artiklites esines enamusel juhtudel vaid üks allikas (59%), kahte allikat kasutati 28% juhtudest ning kolm või enam allikat esines 13% kogu artiklitest. Kokku esines 149 allikat kõikide artiklite peale kokku ning neist kõige enam (21%) oli tegu erinevate ekspertidega. Teiste tegevusaladega allikaid oli vähem, kuid kõikide esinemissagedus jäi vahemikku 7-15%.

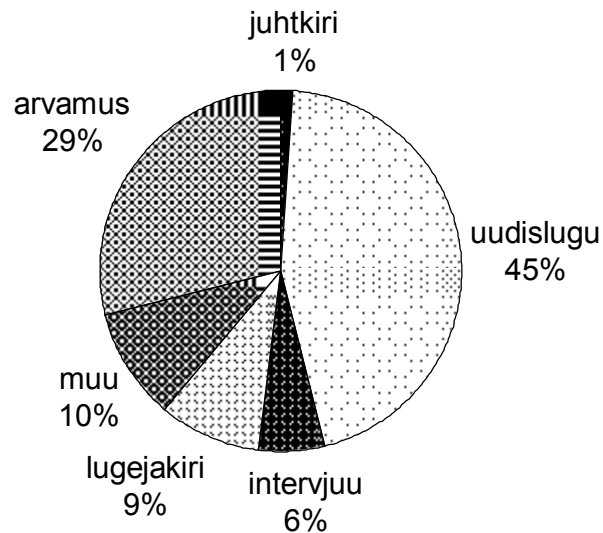
Kõikide allikate tegevusalasid iseloomustab joonis 4.

Joonis 4. Allikate tegevusala. Kokku 149 allikat.

Suuremal osal juhtudest oli artikli žanriks uudislugu (45%), sellele järgnes sageduselt arvamuskirje või kommentaar (29%). Vähem oli kategooria „lugejakiri“ (9%) või „muu“ alla kuuluvaid artikleid (10%). Kuuel protsendil juhtudest esines seksuaalvähemustemaatika intervjuudes ning vaid 1% lugudest olid juhtkirjad.

Artiklite žanreid iseloomustab joonis 5.

Joonis 5. Artiklite žanrid.

Artiklites esines kõige enam kolm või enam tegelast (43%), vähem oli tegelasi kaks (36%) või üks (19%). 2% juhtudest artiklites tegelased üldse puudusid – sel juhul oli tegemist arvamusartikliga, kus ei viidatud ühelegi tegelasele, autor väljendas vaid arvamust mõne nähtuse kohta.

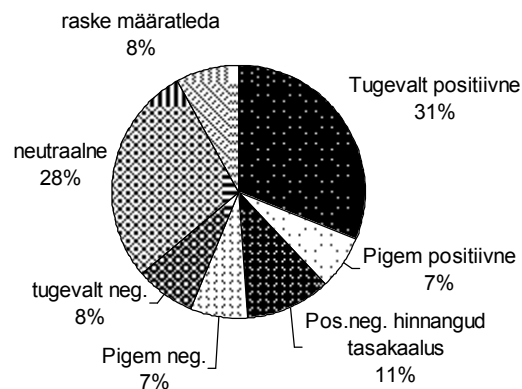
Artikli tegelastest esines enim seksuaalvähemusi või nende esindajaid (peategelasena 38% ja kõrvaltegelasena 46% vastava kategooria tegelaste koguarvust). 36% juhtudest oli peategelaseks kategooria „muu“ alla kuuluv, sama oli kõrvaltegelaste kategoorias 33% juhtudest. Poliitikud olid 21% juhtudest peategelased, 15% esines poliitikuid kõrvaltegelasena).

4.3. Meelestatus

Kontentanalüüsi tulemusena selgus, et enamasti oli artiklites esinenud suhtumine

seksuaalvähemustesse tugevalt positiivne (31%). Ka esines palju neutraalsed suhtumist (28%). Pigem positiivset ja pigem negatiivset suhtumist esines mõlemat seitsmel protsendil kogujuhtudest. Positiivsed ja negatiivsed hinnangud olid tasakaalus 11% juhtudest, vaid 8%-l juhtudest oli suhtumine tugevalt negatiivne. Samuti oli 8%-l juhtudest suhtumist seksuaalvähemustesse raske määratleda.

Meelestatust seksuaalvähemustesse iseloomustab joonis 6.

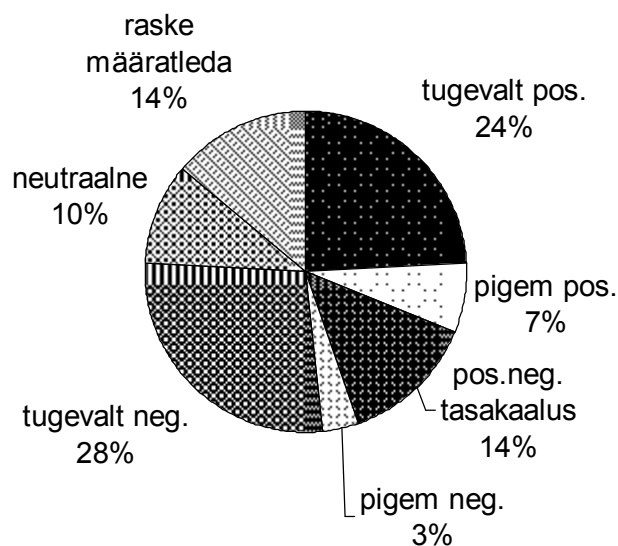
Joonis 6. Artiklite meelestatus seksuaalvähemustesse.

21% juhtudest ei ilmnenu meelestatust seksuaalvähemuste hulka kuulumise suhtes. Enamusel korral juhtudest vaadeldi aga seksuaalvähemuste hulka kuulumist kui normaalset ja igapäevast nähtust (60%). Vaid 11%-l juhtudest ilmnis, nagu oleks seksuaalvähemuse hulka kuulumine taunitav ning ebasoovitav nähtus. 8%-l kõigist juhtudest leiti, et seksuaalvähemuse hulka kuulumine on midagi trenditeadlikku ja elitaarset.

Geiparaadi suhtes oli meelestatus tugevalt negatiivne ja tugevalt positiivne vastavalt 8% ja 7% juhtudest, seega peaaegu võrdselt. Lugusid, kus positiivsed ja negatiivsed

hinnangud geiparaadile olid tasakaalus, oli 4%; sama palju oli artikleid, milles oli suhtumist *pride*’i raske määratleda. Suur hulk oli artikleid, kus geiparaadi ei kajastatudki (71%). Ka pigem positiivsed ja pigem negatiivsed hinnangud olid enam-vähem tasakaalus (vastavalt 2% ja 1%).

Meelestatust geiparaadi iseloomustab joonis 7.

Joonis 7. Meelestatust geiparaadi. Välja on jäetud kategooria „ei ilmne“

4.4. Vastandumine, strateegiad ja konfliktid

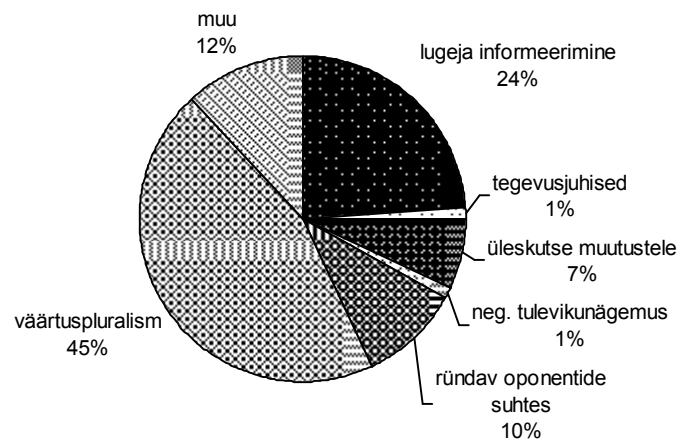
Enamus juhtudel ilmnis artiklites vastandumine geide ja ühiskonna vahel (53%), 22% juhtudest aga vastandumist ei esinenud. 19% juhtudest vastandati homoseksuaalseid ja heteroseksuaalseid inimesi. Autor vastandus seksuaalvähemustega või ühiskonnaga vähestel kordadel (vastavalt 2% ja 4% kõigist juhtudest).

Suurem osa vastandamisest oli loogiliselt argumenteeritud (46%), ainult 13% juhtudest oli vastandumine emotsioonipõhine ja kombinatsiooni kasutati 17% juhtudest. 24%

juhtudes vastandumist ei esinenud.

Strateegiatena kasutati enamasti väärtuspluralismi ja sallivuse rõhutamist (45%). 24%-l juhtudest oli tegu lugejat informeeriva artikliga. Vaid 10% lugudest kasutasid strateegiana ründavat seisukohta oponentide suhtes ja 12% lugude strateegiatest kvalifitseerus strateegia kategooria „muu“ alla. Oli ka juhte, kus strateegiana kasutati üleskutset muutustele (7%). Väga väike osa oli tegevusjuhiseid ning negatiivse tulevikunägemuse rõhutamist (mõlemaid vaid 1%).

Analüüsitud artiklites esinevaid strateegiaid iseloomustab joonis 8.

Joonis 8. Artiklites kasutatud strateegiad.

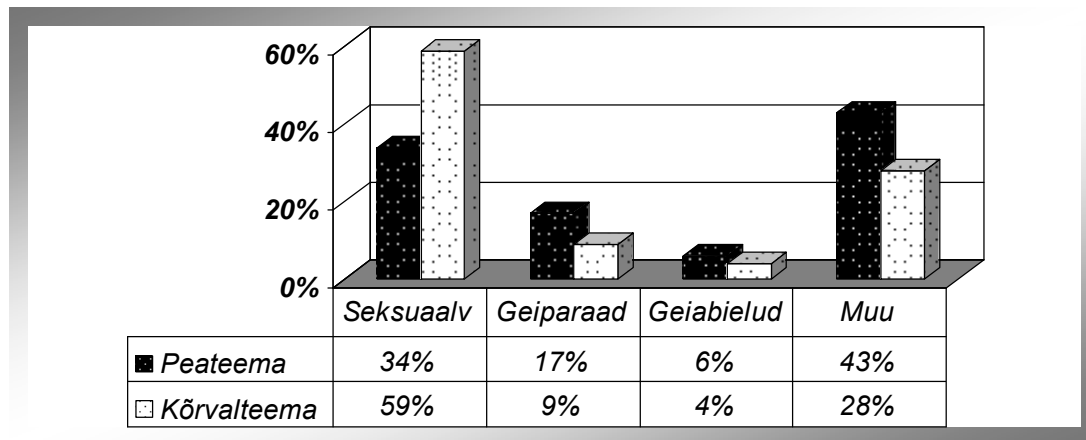
Konfliktidena esinesid võrdselt kombineeritud konfliktid ning seksuaalvähemused *versus* ühiskond (29%). 18% juhtudest konflikt puudus. Konflikti oli raske määratleda 9%-l juhtudest ning 12% juhtudest liigitus see kategooriasse „muu“. Autori konflikti

ühiskonnaga või seksuaalvähemustega esines väga vähe (vastavalt 2% ja 1%).

Põhiteema oli enamasti juhtudel kategooria „muu“ alla kuuluv (43%), 34% esines lugusid, kus peateemaks olid seksuaalvähemused. 17% artiklitest kajastas geiparaadi ning 6% lugudest kajastasid põhiteemana geiabelud ning nende lubamine või keelustamine.

Kõrvalteemana esines seksuaalvähemusi lausa 59% juhtudest, 28% kõrvalteemadest liigitusid kategooria „muu“ alla. 9% lugudest kajastasid peateema kõrval ka geiparaadi ning 4% kõrvalteemadest kajastasid ka geiabelusid ning nende keelustamist või lubamist.

Kõrval- ja peateemade esinemist iseloomustab joonis 9.

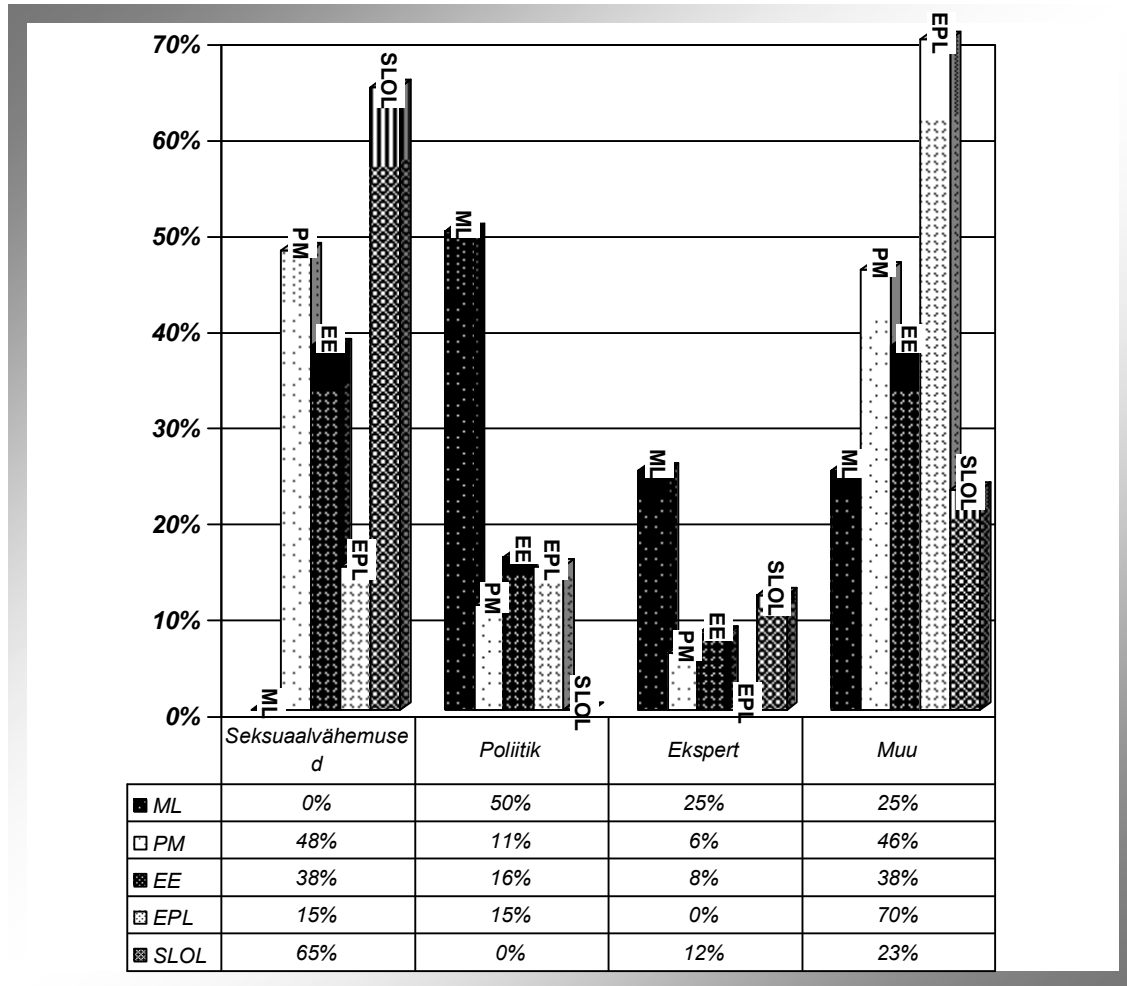
Joonis 9. Pea- ja kõrvalteemade jagunemine analüüsitud artiklites.

4.5. Tegelaskujud väljaannete kaupa.

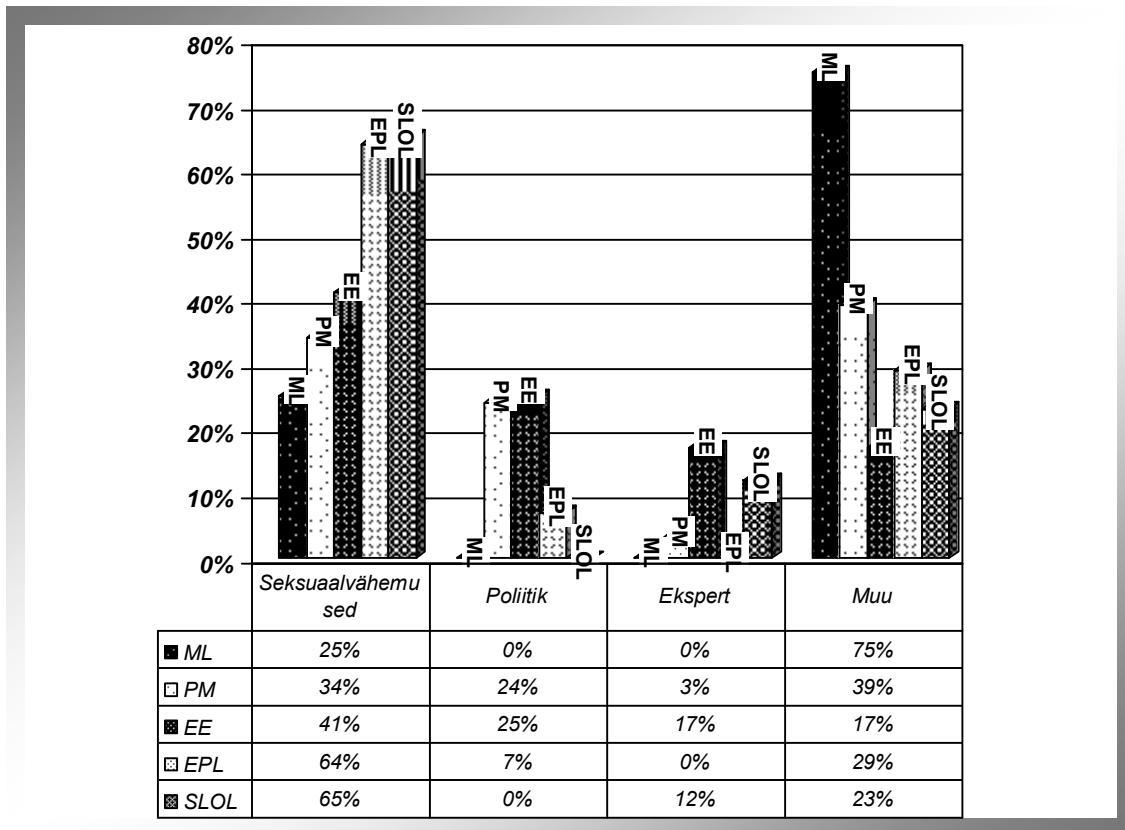
Seksuaalvähemused esinevad peategelastena Postimehes (48%) ja Eesti Ekspressis (38%) peaaegu võrdselt. SLÕhtulehes oli 22% peategelastest seksuaalvähemused ning Eesti Päevalehes 15%.

Kõrvaltegelastena esinesid artiklites seksuaalvähemused kõige enam SL Õhtulehes (65%) ja Eesti Päevalehes (64%), vähim Maalehes (25%).

Peategelaste ja kõrvaltegelaste esinemist analüüsitud artiklites ajalehtede lõikes iseloomustavad joonised 10 ja 11.

Joonis 10. Peategelased väljaannete lõikes.

Joonis 11. Kõrvaltegelased väljaannete lõikes.

Poliitikud olid peategelasteks Maalehes pooltes artiklites ning Postimehes (11%), Eesti Ekspressis (16%) ning Eesti Päevalehes (15%) peaaegu võrdselt. Poliitikud esines peategelastena enim Maalehes (50%) ja SLÕhtulehes (28%).

Postimehes oli 6% artikleid, kus peategelaseks oli ekspert või asjatundja, Eesti Ekspressis oli selliseid artikleid 8% ning Maalehes 25%. Eesti Päevalehes ja SLÕhtulehes ei ilmunud ühtki sellist artiklit.

Kategooria „muu“ alla kuuluvaid peategelasi esines enim Eesti Päevalehes (70%), järgnes SLÕhtuleht, kus oli selliseid artikleid pool kõigist lugude koguhulgast. Maalehes (25%), Eesti Ekspressis (38%) ja Postimehes (48%) oli selliseid artikleid küll natuke vähem, kuid siiski mitte oluliselt.

Eesti Ekspress ja Postimees pöörasid oma artiklites tähelepanu kõigile peategelaste gruppidele, Maalehes ei olnud kordagi peategelasteks seksuaalvähemused; SL Õhtulehes ning Eesti Päevalehes puudusid artiklid, kus oleks peategelaseks olnud mõni ekspert või teadlane.

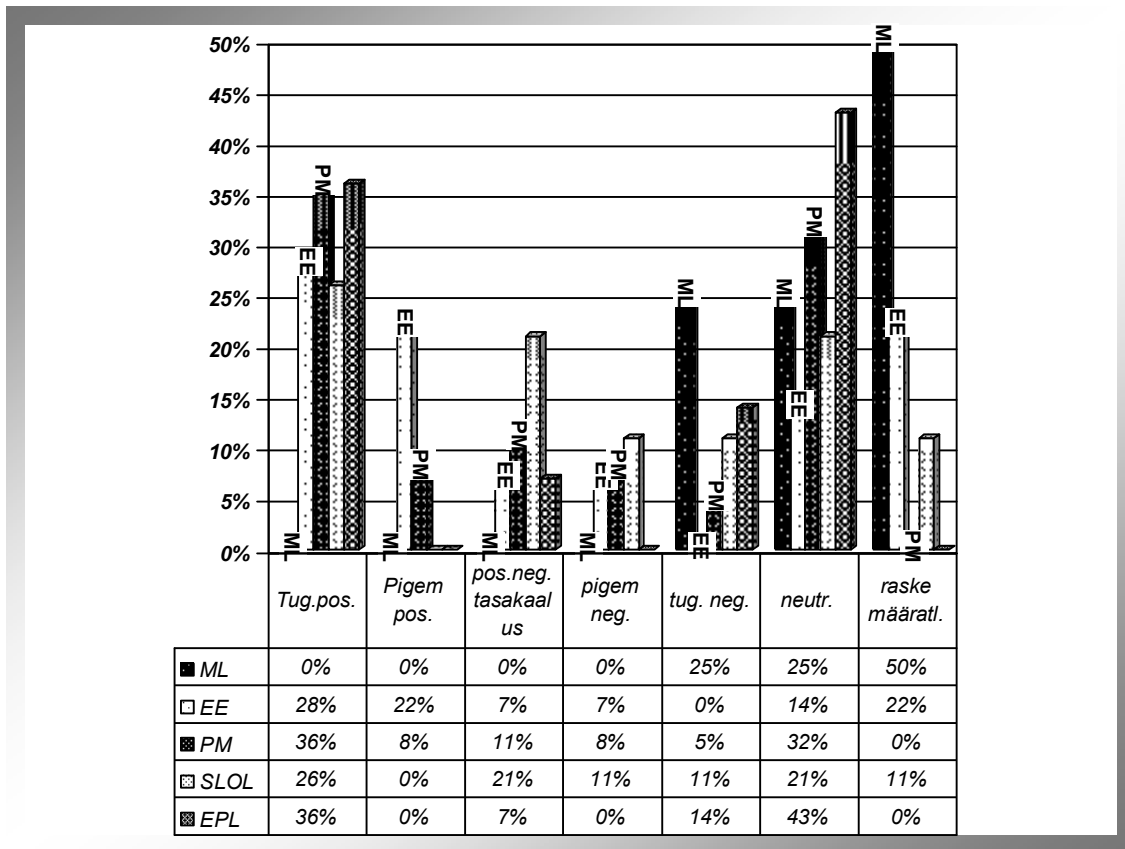
4.6. Suhtumine ning meelestatus seksuaalvähemustesse ja geiparaadi väljaannete kaupa.

Kõige positiivsemalt suhtus seksuaalvähemuste teemase Eesti Ekspress, kus esines tugevalt positiivset või pigem positiivset meelestatust kokku 50% juhtudest. Postimehes oli sama näitaja 44%. Eesti Päevalehes ja SLÕhtulehes esines tugevalt positiivset suhtumist vastavalt 36%-l ja 26%-l lugudest, kusjuures nende ajalehtede artiklites ei esinenud pigem positiivset suhtumist.

Kõige negatiivsema suhtumisega oli Maaleht, kus esines tugevalt negatiivset meelestatust seksuaalvähemuste suhtes 25%-s artiklitest. Negatiivse meelestatusega artikleid esines umbes sama palju (kokku 22%) SLÕhtulehes, kus esines nii tugevalt negatiivseid (11%) kui ka pigem negatiivse alatooniga (11%) artikleid. Eesti Ekspressis oli pigem negatiivset hoiakut näha 7%-s artiklites, Eesti Päevalehes esines ka mõni tugevalt negatiivse meelestatusega artikkel (14%).

Kõige neutraalsem oli Eesti Päevaleht, kus oli neutraalseid lugusid peaaegu pool artiklite koguarvust – 43%. Ülejäänud väljaanded olid ka suhteliselt neutraalsed: Postimehes oli 32%, Maalehes 25%, SLÕhtulehes 21%, Eesti Ekspressis 14% neutraalseid lugusid.

Väljaannete üldist meelestatust iseloomustab joonis 12.

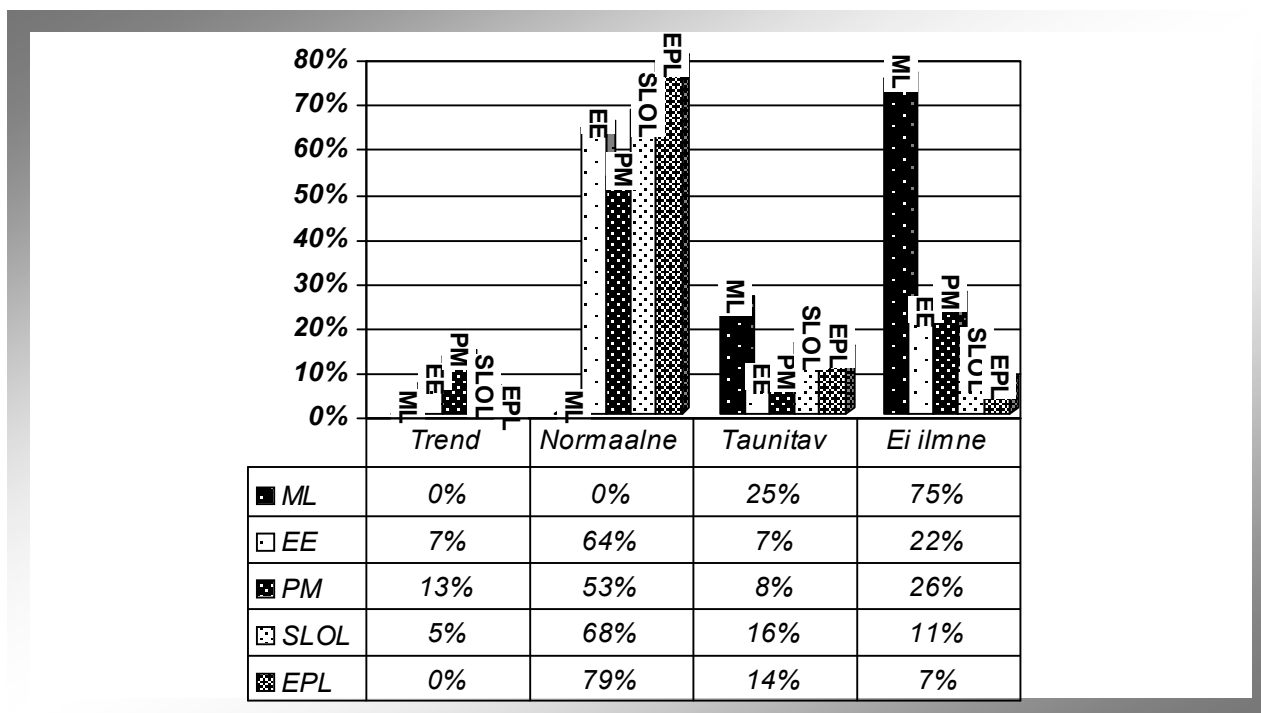
Joonis 12. Üldine meelestatus väljaannete kaupa.

Eesti Ekspressis ei esinenud aga mitte ühtegi tugevalt negatiivse suhtumisega artiklit, küll aga SLÕhtulehes ja Eesti Päevalehes oli selliseid artikleid peaaegu võrdselt (vastavalt 11% ja 14%)

Kõige enam peeti seksuaalvähemuse hulka kuulumist igapäevaseks ja normaalseks nähtuseks; EPLis oli selliseid artikleid 79%, SLÕhtulehes 68%, Eesti Ekspressis 64% ja Postimehes 53%. Maalehes sellise meelestatusega artikleid ei esinenud.

Seksuaalvähemuse hulka kuulumist pidas taunitavaks kõige enam Maaleht (25%), Ülejäänud ajalehtedes jäid sellise meelestatusega artiklid 7% ja 16% vahele. Ka esines artikleid, milles viidati homo- või biseksuaalsusele kui trendile. Kõige enam oli selliseid artikleid Postimehes (13%).

Meelestatus seksuaalvähemuse hulka kuulumise suhtes iseloomustab joonis 13.

Joonis 13. Meelestatus seksuaalvähemuste hulka kuulumise suhtes väljaannete lõikes.

Kõige sagedamini meelestatust geiparaadi ei ilmnenuki (seda kõigis väljaannetes). Kõige positiivsem oli ürituse suhtes Postimees, kus esines tugevalt positiivset või pigem positiivset meelestatust kokku 13%. Maalehes geiparaadi ei mainitud, ülejäänud väljaanded olid tugevalt positiivse suhtumisega peaaegu võrdsetel juhtudel (EPL ja EE 7%, SLÕL 5%).

Tasakaalustatud artikleid geiparaadist ei ilmunud kordagi Maalehes või Eesti Päevalehes, Postimehes oli neid väike (3%) hulk. Eesti Ekspressis (7%) ja SLÕhtulehes (10%) oli selliseid artikleid ka suhteliselt vähe. Maalehes, Eesti Ekspressis ja Postimehes ei ilmunud ühtegi neutraalset artiklit, SLÕhtulehes ja Eesti Päevalehes oli selliseid artikleid peaaegu ühepalju (vastavalt 10% ja 7%).

Kõige negatiivsem geiparaadi oli Eesti Päevaleht, kus ilmus sellise meelestatusega

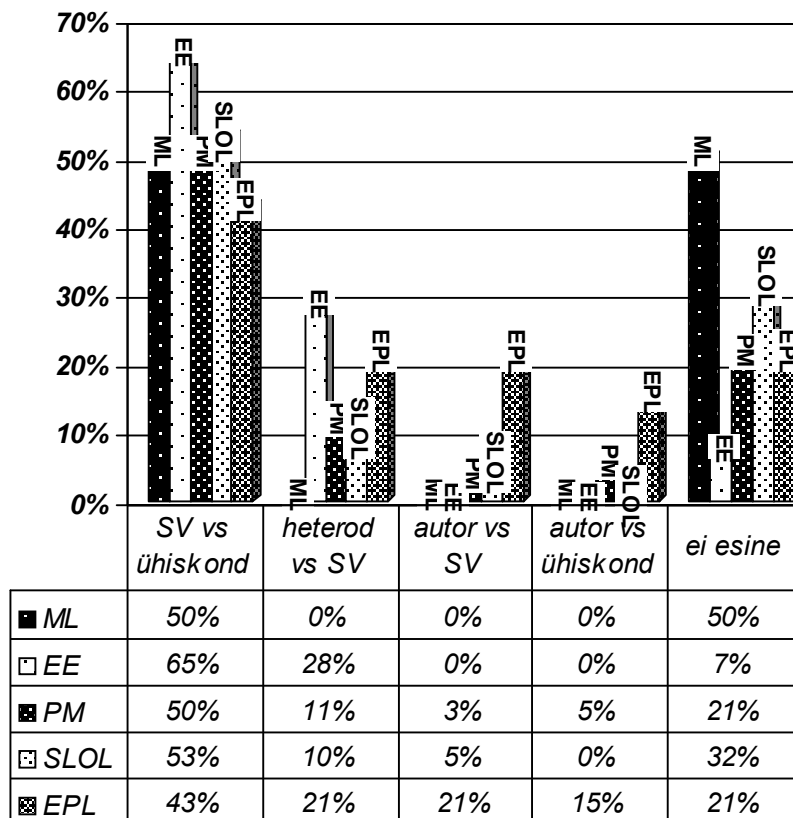
artikleid 28%, järgnes Maaleht 25%-ga. Eesti Ekspressis ei ilmunud ühtegi tugevalt või pigem negatiivset artiklit, ka Postimehes (3%) ja SLÕhtulehes esines negatiivset suhtumist *pride*'i suhteliselt vähe.

4.7. Vastandumine ja konfliktid väljaannete kaupa.

Kõige enam vastandusid seksuaalvähemused ühiskonnaga Eesti Ekspressi artiklites, kus selliseid artikleid oli 65%. Aga ka teistes väljaannetes esines sellist vastandumist suhteliselt palju: Maalehes ja Postimehes 50%, SLÕhtulehes 53% ja Eesti Päevalehes 43% artiklitest.

Heteroseksuaale vastandati seksuaalvähemustega samuti kõige enam Eesti Ekspressis (28%), järgnes Eesti Päevaleht (21%). Vähem esines sellist vastandumist Postimehes (11%) ja SLÕhtulehes (10%). Maalehes ei esinenud kordagi vastandumist heterod vs seksuaalvähemused.

Vastandumisi erinevate väljaannete lõikes iseloomustab joonis 14.

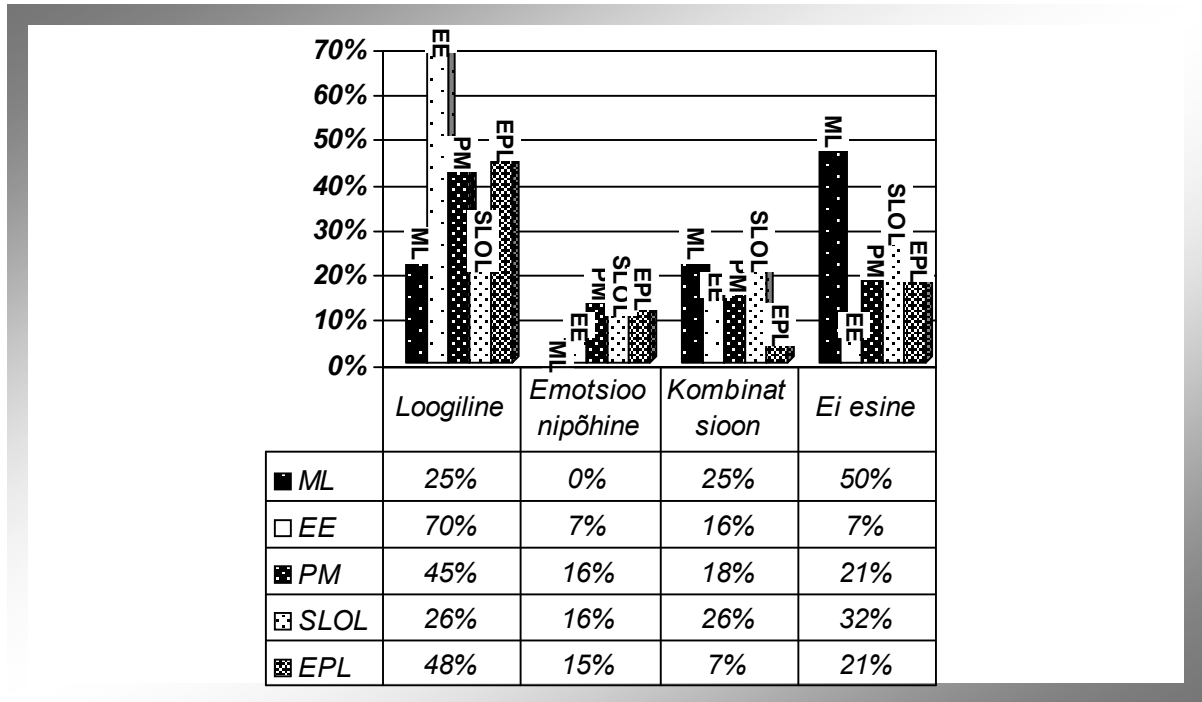

Joonis 14. Vastandumine erinevate väljaannete lõikes.

Loogiliselt argumenteeritud vastandumist tuli kõige enam ette Eesti Ekspressis – sealsetes artiklites võis seda kohata 70% ulatuses. Eesti Päevalehes (49%) ja Postimehes (45%) esines loogilist argumenteerimist vastandumise viisina pea pooltel kordadel. Emotsioonipõhist vastandumist ei esinenud kordagi Maalehe artiklites, küll aga tuli seda ette ülejäänud ajalehtedes (7-16% vahel).

Kombinatsiooni erinevatest vastandumise viisidest kasutati pea veeranditel kordadel nii Maalehes (25%) kui ka SLÕhtulehes (26%), ülejäänud lehtede artiklites kasutati sellist vastandumise viisi vähem.

Kõige enam ei esinenud vastandumist Maalehes (50%), järgnes SLÕhtuleht (32%). Erinevaid vastandumise viise illustreerib joonis 15.

Joonis 15. Vastandumise viisid erinevate väljaannete lõikes.

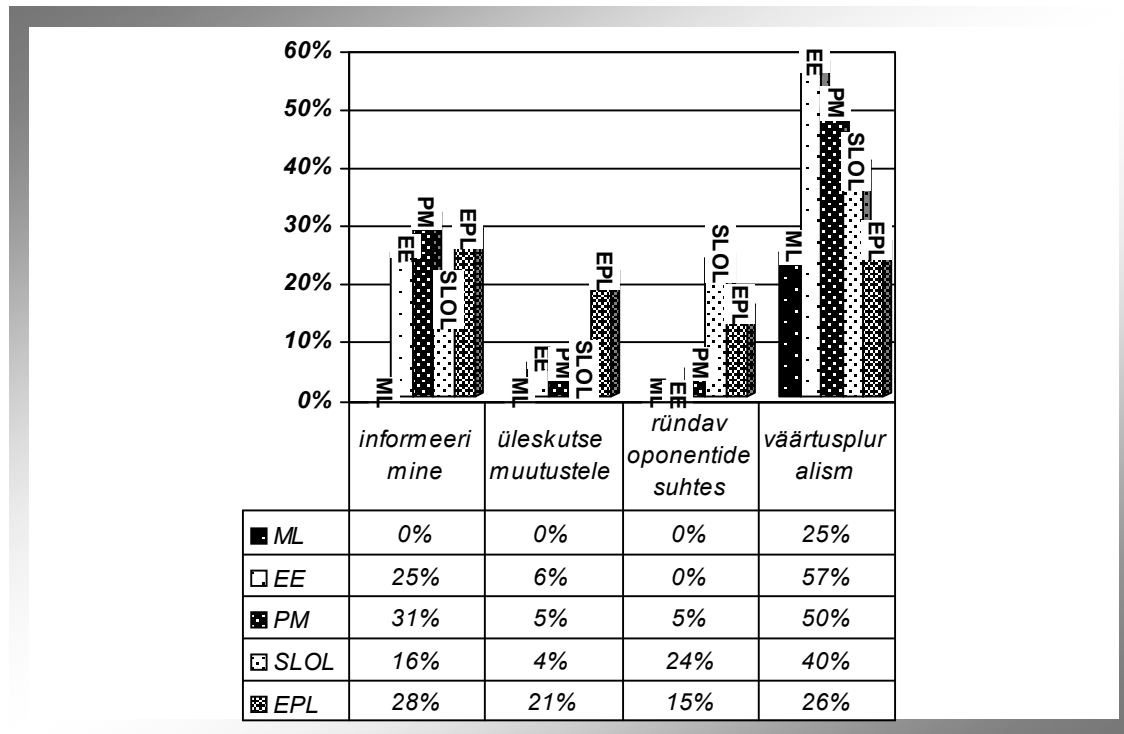
Kõige enam kasutati strateegiana väärtuspluralismi rõhutamist Eesti Ekspressis (57%) ja Postimehes (50%). Ka teistes väljaannetes esines seda suhteliselt palju: SLÕhtulehes oli sellise strateegiaga artikleid 40%, Eesti Päevalehes 36% ja Maalehes 25%.

Kordagi ei rõhutatud üheski ajalehes traditsioonilistele väärtustele või paremale tulevikule, vähe kasutati strateegiana ka negatiivse tulevikunägemuse välja toomist (3% Postimehes) ning ka tegevusjuhiseid anti vähe (3% Postimehes).

Kõige enam kasutas oponentide ründamise taktikat SLÕhtuleht, selle artiklis leidis selle kategooria alla käivat 24%. Lugeja informeerimise strateegiat kasutasid kõik ajalehed peale Maalehe, enim tegi seda Postimees (31%).

Muutustele kutsus üles kõige rohkem Eesti Päevaleht, kasutades seda strateegiat 21% oma artiklites.

Erinevate strateegiate esinemist kõikide väljaannete lõikes iseloomutab joonis 16.

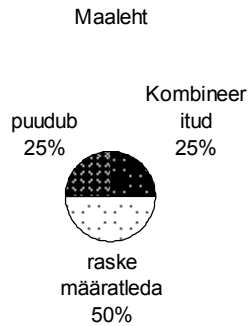
Joonis 16. Enim levinud strateegiate kasutamine väljaannete lõikes.

Autori ja ühiskonna konflikti esines vaid Postimehes ning sedagi vaid 5% kogu seal ilmunud artiklite arvust. Ka vastandus autor seksuaalvähemustega vähe – vaid SLÕhtulehes (6%).

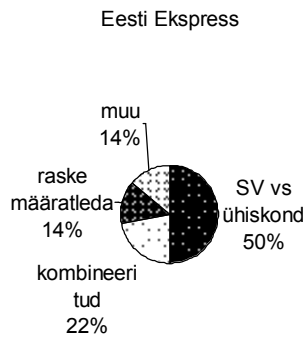
Eesti Ekspressis olid konfliktis kõige sagedamini seksuaalvähemused ühiskonnaga (50%). Sama palju esines kombineeritud konflikte Eesti Päevalehes (50%), viimases esines ka suhteliselt palju konflikte seksuaalvähemused *versus* ühiskond (43%). Raske oli määratleda Maalehes esinenud konflikte (50%), ülejäänud väljaannetes oli see number tunduvalt väiksem, jäädes 14% juurde või sellest alla.

Postimehes (21%) ja SLÕhtulehes (26%) esines seksuaalvähemuste ja ühiskonna konflikte peaaegu sama sageli. Peaaegu võrdseks jäid protsendid ka kombineeritud konfliktide kategoorias, jäädes kõigi väljaannete (peale Eesti Päevalehe) puhul 25% ligi.

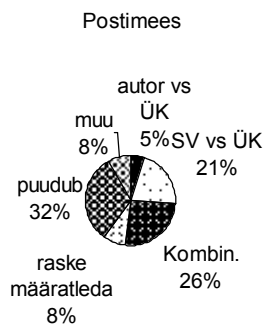
Erinevaid artiklites esinenud konflikte illustreerivad järgmised joonised (17-21).

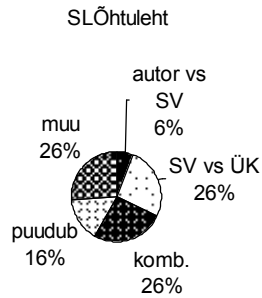
Joonis 17. Konfliktide esinemine Maalehes.

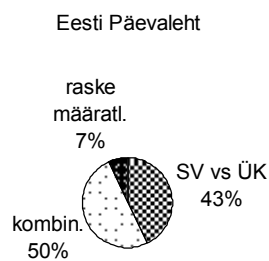
Joonis 18. Konfliktide esinemine Eesti Ekspressis

Joonis 19. Konfliktide esinemine Postimehes.

Joonis 20. SLÕhtulehes esinevad konfliktid

Joonis 21. Eesti Päevalehes esinevad konfliktid.

4.8. Teemade kajastamine väljaannete kaupa.

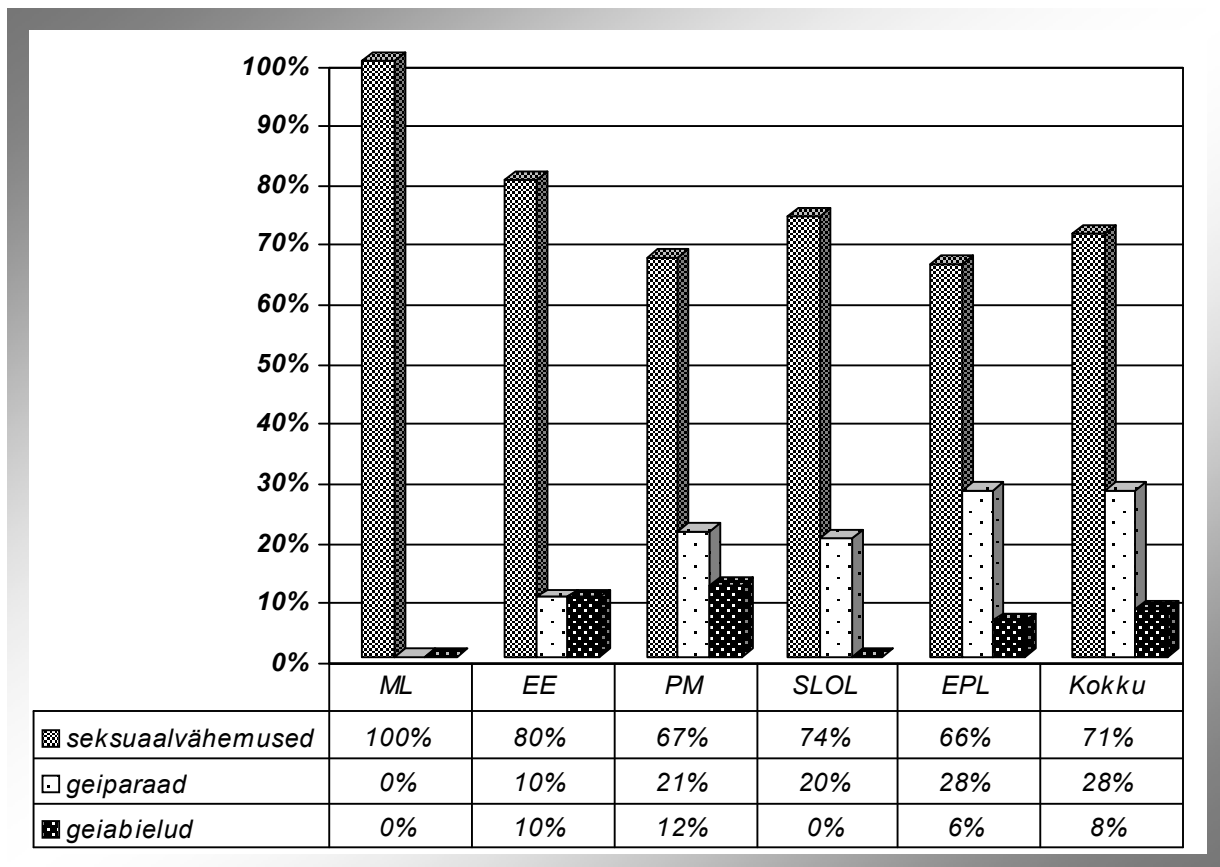
Eesti Päevalehes esines artikleid, kus põhiteemana käsitleti seksuaalvähemusi, vaid 22%, aga näiteks Postimehe, SLÕhtulehe ja Eesti Ekspressi puhul jäi see näitaja 36-39% vahele. Maalehes olid eranditult kõikide lugude põhiteemad kategooria alla „muu“ kuuluvad.

Kõige enam käsitles geiparaadi temaatikat SLÕhtuleht (põhiteemana 26%, kõrvalteemana 10%), järgnesid Eesti Päevaleht (põhiteemana 14%, kõrvalteemana 12% artikleid) ja Postimees (põhiteemana 18%, kõrvalteemana 8%).

Geiabeludes põhiteemas rääkisid vaid Eesti Ekspress (7%) ja Postimees (11%), kõrvalteemana puudutas geiabelulusid põgusalt ka Eesti Päevaleht (7%).

Kõrvalteemana esinesid seksuaalvähemused siiski kõigis uuritud väljaannetes – enim Maalehes (75%), aga peaaegu sama suurel hulgal ka Eesti Ekspressis (67%), SLÕhtulehes (65%) ja Eesti Päevalehes (64%). Kõige vähem olid seksuaalvähemused kõrvalteemana esitatud Postimehes (49%).

Geiparaadi mainiti kõrvalteemana Eesti Päevalehes (22%), vähem SLÕhtulehes (10%) ja Postimehes (8%). Geiabelud tulid kõrvalteemas jutuks võrdselt Eesti Päevalehes ja Eesti Ekspressis – mõlemas 7% — ning Postimehes (5%).

Joonis 22. Teemade (põhi- ja kõrvalteemad, v.a kategooria „muu“) kajastamine väljaannete kaupa ja kokku.

Pea- ja kõrvalteemade kategoorias leidis enim äramärkimist seksuaalvähemusteematika (kokku 71%), vähem mainiti geiparaadi (28%) ja veelgi vähem räägiti geiabeludest ning nende keelustamisest või lubamisest (kokku vaid 8%).

Erinevate väljaannete lõikes esines seksuaalvähemusi pea- ja kõrvalteemades enim Maalehes, kus kõik analüüsitud artiklid seda teemat eranditult käsitlesidki. Ka teistes ajalehtedes esines kolmest (kui välja jätta kategooria „muu“) teemast kokku üldiselt seksuaalvähemustest rääkivaid artikleid, kõigis lehtedes jäi vastav arv 66-60% vahele.

Spetsiifilisemaid teemasid – nagu geiparaad ja geiabelud – käsitleti suhteliselt vähem. Geiparaadist rääkis enim Eesti Päevaleht, mainides seda pea- või kõrvalteemana 28% artiklites. Teistes ajalehtedes (v.a. Maalehes, kus seda teemat ei käsitletud) jäi vastava kategooria kogusumma 10-21% vahele.

Geiabelusid käsitlevad artiklid olid kontentanalüüsi käigus vähim esindatud. Samasooliste kooselu legaliseerimise võtsid teemaks vaid kolm lehte viiest ning ka neis olid näitajad väikesed: Postimehes 12%, Eesti Ekspressis 10% ja Eesti Päevalehes 6% kõigist artiklitest, mis nimetatud kolme kategooriat käsitlesid.

5. Kvalitatiivse sisuanalüüsi tulemused

Artiklite kvalitatiivse sisuanalüüsi valimi moodustamisel lähtusin põhimõttest, et tegu oleks arvamusartiklitega või lugudega, kus ilmneb allikate või tegelaste arvamus seksuaalvähemuste suhtes. Peamiseks uurimisülesandeks on selgitada, kuidas suhtuvad erinevad inimesed seksuaalvähemustesse ning millistes rollides (kui selliseid rolliootusi üldse esineb) homo- või biseksuaalseid inimesi nähakse või näha tahetakse.

Kuna Märt Sultsi avaldatud artikkel 28. juuli Postimehes 2004. aastal tekitas laialdase diskussiooni, siis üks alapeatükk tööst keskendub just nn „Sultsi juhtumile“ ning selle järellainetusena ilmunud artiklitele ja lugejakirjadele.

Teine osa aga keskendub olemuslugudele, mida sel aastal seksuaalvähemustest kirjutati, et kindlaks teha, millist pilti nad endast jätta tahavad ning kuidas see neil õnnestunud on.

5.1. Märt Sultsi juhtum

28. juuli Postimehes ilmub Tallinna kunstigümnaasiumi direktori Märt Sultsi artikkel pealkirjaga „Kohustus oma liiki säilitada“. Selles kirjutab ta muuhulgas:

„Inimene on oma olemuselt loom ja loomal on kohustus liiki säilitada, kasutades kõiki olemasolevaid vahendeid selle põhieesmärgi saavutamiseks. Ei saa salata, ka pärisloomade seas võib oskamatu ja hariduseta vaatleja leida nii «homosid» kui ka «lesbisid», kuid erinevalt inimestest on nende puhul sel tegevusel hoopis teine sisu ja vorm. Mina loen homoseksuaalsust hälvikute enesemääramiseks, eriti meeste puhul.“³

Autor väidab, et inimesed on loomad ning peavad enda säilimise eest hoolt kandma. Isendid, kes järglasi ei tooda, on hälvikud ja ei kuulu täisväärtuslike inimeste hulka. Ka paneb ta päris radikaalselt paika, et homoseksuaalsed on ebanormaalsed ning neid ei tohiks üldse aktsepteerida:

³ Allikas: Sults, M. „Kohustus oma liiki säilitada“. Postimees, 28.07.04

„Ühiskonnal soovitan võtta kategooriliselt eitav hoiak homoseksualistide suhtes. Demokraatiale ei maksa neil siin apelleerida. Jutt seksuaalvähemuste õigustest? Sul pole looduse poolt antud õigust olla mittemees või mittenaine. Selle õiguse on võtnud homod ise oma väärastunud tegevuse põhjendamiseks. Loomariigis murtakse sellised isendid lihtsalt maha, eriti veel siis, kui liigi püsijäämine on ohus. Kahjuks on eestlased ja eestlus juba väljasuremise poole teel, aga homoseksuaalseid inimesi on nii et tapab.“

Seega võtab Sults seisukoha, justkui oleks homo- ja biseksuaalsed inimesed „mittenaised“ ja „mittemehed“, taandades „meheks“ ja „naiseks“ olemise puhtalt võimele järglasi anda. Siinkohal autor unustab, et lapsi ei pruugi saada ka heteroseksuaalsed inimesed ning näiteks on paljudel homoseksuaalsetel inimestel lapsed siiski olemas.

Üldiselt esindab Sults radikaalsete homofobide seisukohti, kes leiavad, et homoseksuaalsus on väärastunud inimeste pärusmaa ning kuulub psühhiaatriliste haiguste alla.

Sultsile apelleeris 3. augusti Eesti Päevalehes Hanno Soans oma artikliga „Üleskutse sallimatusele“⁴. Tema üsna tuline seisukohavõtt väidab muuhulgas:

„Pole just raske Sultsile meelde tuletada, et inimese kui liigi peamiseks ohuks hetkel on ülerahvastumine ja et eestluse küsimus on pigem kultuuri elujõu tagamise kui liigi säilivuse küsimus, kuid vaevalt et tal pikematesse argumentatsioonidesse süüvimiseks püsi jätkuks. Pole just keeruline aru saada, et keemiaõpetaja põhiülesanne on teha õpilastele selgeks valkude koaguleerumine kokkupuutes etanoolalkoholiga, et nad võiksid alkoholimürgituse tagamaadest aimu saada, selle asemel et kulutada koolitunde põhjendamatute seoste loomiseks karskusliikumise ja isiklike homovastaste sentimentide vahel.“

Soansi artiklis esineb nii emotsionaalseid ründeid Sultsi isiku vastu kui ka loogilisi argumente. Ülaltoodu on ilmikas näide isiklikust ründest koolidirektori suhtes. Loogilise argumendi näitena võiks tuua lause:

⁴ Allikas: Soans, H. „Üleskutse sallimatusele“. 3.08.04, Eesti Päevaleht“

„Praegune “kompromissvariant” – et seksuaalvähemused suhelgu omavahel salamisi ja kapifašistid kuulutagu oma arvamusi avalikult – ei ole kodanikuühiskonna vääriline.“

See on tõsi – demokraatlikus ühiskonnas peab esinema sõna- ja arvamusevabadus ning mitte kedagi ei tohi diskrimineerida tema usuliste tõekspidamiste, rassi, seksuaalse sättumuse vmt põhjal.

Samas unustab Soans oma vihases sõnavõtus peamise – et Sults esindas vaid oma arvamust ja igal inimesel on võõrandamatu õigus oma (ka enamusest erinevale) arvamusel.

Nii väidab ka oma arvamuseartiklis õpetaja Aidi Vallik.⁵ Ta kirjutab:

„Märt Sultsi arvamuse avaldus šokeeris paljusid. Paljud väited olid sõnastatud jõhkra otsekoheusega ja agressiivselt. See oli ühe mehe negatiivne seisukoht homoseksualismi suhtes.“

Vallik on tolerantne nii Sultsi kui ka Sultsi vastaste suhtes. Ta mainib, et õigus on mõlemal poolel ning mõlemal poolel on vääramatult õigus oma seisukohti avaldada. Lisaks toob ta välja seisukoha, et keskmine inimene olla on mugav ja ohutu, seega nähakse kõrvalekalletes normaalsusest ohtu iseendale.

„Inimese n-ö keskmine sättumus on siiski olla heteroseksuaalne. Ja sellest tulenebki, et homoseksuaalsuse pooldajate valje sõnavõtte tajutakse sageli ohu märgina. Usun, et üsna sarnaselt reageeritaks ka siis, kui ülikõrge või vastupidi väga madala IQga inimesed avalikkuse ette koguneksid ja valjuhäälselt enda suuremat aktsepteerimist nõuaksid ainuüksi oma vastavast näitajast lähtudes.“

Vallik rõhub demokraatiale ja sellele, et ei käidaks väga kergekäeliselt ümber väljenditega „fašism“, „sallimatus“ ja „tolerants“:

⁵ Vallik, A. „Sallimatus ja demokraatia“. 07.08.04, Postimees

„/--/ siis nõuavad demokraatliku, tolerantse maailmavaate ning erisuste eest seisvad kultuuriinimesed repressioonide rakendamist (töölt lahtilaskmist!) Märt Sultsile tema kirjaliku arvamuse avalduse pärast, sest selles väljendatud seisukohad ja põhimõtted olid ebasobivad. Nad peavad vajalikuks selline direktor ametist eemaldada.“

Repressioonide rakendamine eriarvamuste puhul ei ole aga demokraatliku riigikorra juures mõeldav. Seega on arvamuste paljusus ja oma arvamuste avaldamine normaalne ning ei tohiks esile kutsuda nende esitajale mingeid repressioone.

Ka lapsevanemad sattusid Sultsi artiklit lugedes ärevusse ning näiteks Kai Kalamees kirjutas 4. augustil 2004 Eesti Päevalehes järgmist:

„Koolidirektor Märt Sults, Teie hoole all on sajad ning kõige vastuvõtlikumas ja tundlikumas eas noored inimesed. Ärge mürgitage nende hinge oma libatõdedega!“⁶

Lapsevanemate mure on arusaadav. Kindlasti käib ka Kunstigümnaasiumis mitmeid homo- või biseksuaalseid õpilasi ning kui koolil on direktor, kes seksuaalvähemusi ei salli, siis võib see tekitada lastes hirmu ning kartust halva suhtumise ees. On vaieldav, kas koolidirektor tohiks nii radikaalseid arvamusi avaldada. Samas tuleb siiski lähtuda demokraatia alustõdedest, et inimesel on õigus sõna- ning valikuvabadusele, seni, kuni ta ei ohusta sellega kellegi teise vabadust.

Sellele rõhub ka lehekugeja S. Karrik⁷, kelle lugejakiri ilmus 11. augustil 2004 Eesti Päevalehes. Teda pani hämmastama mitte niivõrd Sultsi artikkel, kui just Soansi tuline ja vihane vastulööök. Ta kirjutab:

„Jahmatust tekitas aga Hanno Soansi kirjutis – terve lehekülg täis pateetilisi, isegi tarku, kuid vihkamist täis lauseid. Soans unustab ära, et sallivus peab olema kahepoolne.“

⁶ Kalamees, K. „Palve laste poolt hinnatud õpetajale“. 4.08.04, Eesti Päevaleht

⁷ Karrik, S. „Tolerantsusest ja sallivusest“, 11.08.04. Eesti Päevaleht

Samamoodi arvab Margit Sutrop, kes on Tartu Ülikooli praktilise filosoofia professor ja eetikakeskuse juhataja. Ta kirjutab oma artiklis, mis ilmus Eesti Päevalehes 23. augustil 2004 järgmist:

„Muidugi on igal inimesel õigus oma väärtusi propageerida, tema meelest ekslikke arvamusi kritiseerida ja püüda teisi veenda oma arvamuse õigsuses. Seda õigust ei saa aga realiseerida läbi teiste halvustamise ja üleskutse vägivaldsele sekkumisele.“⁸

Üldiselt on aga Sutropi sõnavõtt Sultsi-vastane: ta mitte ei mõista hukka Sultsi tema ideede eest, vaid pigem pressi, kes avaldab sõnavõtte, mis tallavad jalge alla inimväärikust ning ei austa inimelu ega vägivallatust.

Internetikommentaariid Sultsi juhtumi juures.

Internetikommentaare kogus Märt Sultsi sõnavõtt 136⁹, mille hulgas leidis nii mõtlematut lahmimist kui ka mõistlikke mõteteri ja argumente. Üldiselt jagunesid siin kommenteerijate arvamused kolmeks: oli erapooletuid kommenteerijaid, oli Sultsiga nõustujaid ja ka Sultsiga mittedõustuvaid kommenteerijaid. Domineeriv arvamus oli, et Sults on oma sõnadega üle piiri läinud, umbes iga neljas kommentaar oli vaid temaga nõustuv või homode suhtes negatiivne. Kuigi paljudes kommentaarides kordus sama mõte (nt paljunemine ei ole maailma ülerahvastatust silmas pidades kõige targem idee), oli ka omapärasemaid lähenemisi.

Näiteks kirjutab üks kommentaator, kes nimetab end caffiks: „Hoolimata sellest, et ka mulle tunduvad homod väheke imelikud ja nende paraad mõttelage nagu igasugune seksuaalne ekshibitsionism, on see artikkel siin küll napakas välja kukkunud. Kui kellelegi on antud võimalus ja õigus olla homo, siis just nimelt looduse poolt, mitte ei määra seda jumal või ateist Sults. Looduses, mees, ei juhtu mitte midagi vastu looduse

⁸ Sutrop, M. „Kas sallida sallimatust?“ 23.08.04, Eesti Päevaleht

⁹ Sults, M. „Kohustus oma liiki säilitada“, 28.07.04, Postimees. Internetikommentaariid: http://www.postimees.ee/280704/kommentaariikeskus.php?ARTIKKEL_ID=140366&TASK=KOMMENTAARID

seadusi.¹⁰»

Sellega ta ütleb, et ei pea kuidagi õigeks Sultsi väiteid, kuigi ei saa ka ise hästi homoseksuaalidest aru. Tegu on ilmselt tolerantse kommenteerijaga, kes suudab oma mittemõistmatusest hoolimata erinevusi aktsepteerida ja leiab ka enda mõtte põhjendamiseks mõistliku argumendi.

Oli ka hulk kommenteerijaid, kes nõustusid üldjoontes Sultsiga, kuid ei olnud nii radikaalsed (kuigi oli ka selliseid). Näiteks kirjutas üks kommentaator, kes nimetas end jaanus1-ks: „Ma ei räägi homode ahistamisest nagu see Sults - vähemustele jäägu õigus tegelda oma „klubilise“ tegevusega. Aga viimastel aegadel on küllalt propagandat, et homod on intelligentsemad, vabameelsemad, paindlikuma mõttelaadiga. Kas see ei ole heterode alavääristamine? Et las teatud osa ühiskonnast tegeleb nii riigikaitse kui lastetootmisega, aga vot meie naudime mängu ilu!“

Tema ei olnud ainus n.-ö „haavunud hetero“, neid oli teisigi, kes arvasid, et homotemaatika on tekkinud liiga palju ja selline seksuaalvähemuste promotseerimine halvustab heteroseksuaale.

Mitmeid kordi esines ka teist tüüpi kommenteerijaid, keda ühendas arvamus, et Sultsi ajendasid nimetatud artiklit kirjutama tema enda varjatud homoseksuaalsed kired. Nad mainisid korduvalt, et suurimad šovinistid olevat tegelikult „kapihomod“ ning pidasid ka Sultsi üheks neist.

Hanno Soansi artikkel kogus ligi 9 korda rohkem kommentaare kui Sultsi oma.¹¹ Erinevalt Sultsi artikli kommentaaridest jäi silma märksa enam autorit toetavaid kommentaare. Korduvalt kutsuti üles inimesi allkirju andma Sultsi ametist vabastamise toetuseks, oli ka palju lahmimist nii Sultsi, Soansi kui ka seksuaalvähemuste aadressil.

¹⁰ Siin ja edaspidi on internetikommentaare kirja pilt muutmata.

¹¹ Soans, H. „Üleskutse sallimatusele“. 03.08.04, Eesti Päevaleht. Internetikommentaariid: http://www.epl.ee/artikkel_270913.html&Com=1

Üks kommentaator võttis asja kokku selliste sõnadega: „Õige, Sults ongi sallimatu. Aga Soans on ju sama sallimatu. Mis õigusega ta siis Sultsi sõimab mai saa aru? Üks ütleb, et peded tuleb kinni panna, teine, et sultsid. No tore. Aga mille poolest Soans parem ja targem ja n-ö arenenum on? Minu meelest on nad ühed primitiivid mõlemad, kusjuures Sultsi primitiivsus on vähemalt "loomulik", aga Soansi oma topelt perversne.“

Seega: pada sõimab katelt, ühed mustad mõlemad. Siiski jäi mulje, et Sultsi kommentaarides ei julgetud Sultsi toetuseks niivõrd palju sõna võtta, kui seda tehti Soansi toetuseks. Kui Sultsi artiklites pooldatigi mingil määral tema mõtteviisi, siis vähe oli kommentaare, mis täielikult Sultsi arvamusega ühinesid. Soansi kommentaarides aga leidis sagedamini otsesõnalisi „jah, olen nõus, toetan“-stiilis kommentaare.

5.2. Seksuaalvähemused ja nende kuvand meedias

Geiparaadi valguses ilmus mitmeid artikleid, mis kajastasid seksuaalvähemusi ja nende elu-olu. Järgnevalt analüüsin just selliseid artikleid, mis räägivad seksuaalvähemuste esindajatest ning püüan selgusele jõuda, millise pildi need artiklid seksuaalvähemustest avalikkusele annavad ning kuidas on autorid neid portreerinud.

Lesbide kuvand

Kristel Kossar kirjutab oma artiklis „Reportaaž: naine otsib naist“, et lesbilisus pole möödunud katsetamise faas või pealinnas leviv moetrend. „See on soov armastada teist naist – kuni surm neid lahutab,“ kirjutab ta.¹²

Artikli peategelasteks on 4 lesbilist naist, kes räägivad oma elust ja sellest, kuidas nad oma sättumuse avastasid ning sellega tänapäeva ühiskonnas toime tulevad. Artikli üldine meelestatus on positiivne ning näitab, et seksuaalvähemuste hulka kuuluvad on inimesed nagu kõik teisedki, olgugi, et armastavad samast soost kaaslast.

¹² Kossar, K. „Reportaaž: naine otsib naist“. 14.08.04, Postimees, Arter.

Näiteks lükkab lugu ümber arvamuse, nagu oleksid lesbisuhetes ära jagatud „mehelikud“ ja „naiselikud“ eluvaldkonnad:

„Epp lükkab ümber arvamuse, et lesbide peresuhetes peab üks pool olema kindlasti mehelikum – tööd jaotatakse ikka nii, et kumbki saab teha seda, mida ta kõige paremini oskab. «Pole nii, et see, kes tuleb suhtesse tanksaabaste ja nokamütsiga, parandab kindlasti ka autot,» räägib ta.“

Ka kirjutatakse artiklis sellest, kuidas on läinud naistel oma sättumuse avalik tunnistamine ja „kapist välja“ tulek. Artikli üks tegelasi, Liisi, mainib, et tema perekond kardab sugulaste ees häbisse jääda. Sagedased pidavat olema ka küsimused, mis puudutavad meheleminekut ja lapsesaamist. Ka kolleegidele pidavat naiste lesbilisus kohati piinlikkust valmistama. Üks tegelasi koges koguni tagakiusamist, mis viis ametist lahkumiseni.

Ka ilmneb artiklist, et kahe naise vaheline suhe ei tundu meestele ohtlikuna, seega on seda neil kergem aktsepteerida kui kahe mehe vahelist suhet.

Geimehed ja heteronaised

24. märtsil 2004 ilmus aga SL Õhtulehes artikkel, mis portreeteris geimehi. Lugu kandis pealkirja „Naine ei saaks oma mehega mitte kunagi nii rääkida!“ ja autor oli Selene Rebane.¹³

Sellest artiklist ilmneb, et heteromehed ei näe geimeestes ohtu, kuna teavad, et nende naine on koos geidega n.-ö „ohututes kätes“. Peamiselt keskendubki artikkel geimeeste ja heteronaiste vahelisele sõprusele. Geimehi näidatakse kui mõistvaid ja „tavalistest isastest“ erinevaid inimitüpe, kes on mõistvamad ja suudavad erinevalt heteromeestest olla naistele toeks ning pakkuda muredele lahendusi.

¹³ Rebane, S. „Naine ei saaks oma mehega mitte kunagi nii rääkida!“ 24.03.04, SL Õhtuleht

„Aksel: „Gei ei ole komplimentidega kooner ja need on tavaliselt ka ausad,““ ütleb artiklis üks homoseksuaalne mees, võrreldes hetero- ja homomehi.

Loos tuuakse välja ka huvitav aspekt, et heteronaised kipuvad sageli oma homodest sõpru „proovile panema“. Üks intervjuueeritavates, Meljo, rääkis: „Kui nad teada saavad, et oled gei, tekib neis tavaliselt suur huvi: ole siis gei edasi, aga ma tahaks korra ikka proovida, et mis sa siis teistmoodi oled.“ Ka Silvar arvas, et mõnikord võib naiste puhul olla „kättesaamatuse efekt“ – keelatud vili on ikka magusam.

Artiklist tuleb välja, et mõnikord peavad ka tolerantsed heteronaised homoseksuaale „raisku läinuks“ ehk siis ei pea neid „tõelisteks meesteks“. Meljo räägib: „Naistel on suhtumist, et poleks sa gei, oleksid ideaalne mees ja abikaasa. Ühel hommikul, kui olin käi-nud naistega peol, juhtusin nende jutuaajamist pealt kuulma: „Nii lahe oli, no nii ilusad ja nunnud olid, aga kui mõttetud mehed. Täiesti raisku läi-nud!““

See on aga diskrimineerimise vorm – kuigi need naised ei pruugi seda tunnistada, siis tegelikult peavad nad geisid „vähem meesteks“ ning alavääristavad neid ega pea seega seksuaalvähemusi võrdseks teistega.

Artiklist ei ilmne, kui suuri raskusi kogesid tegelased, kui tulid „kapist välja“. Silvar küll mainib „kapist välja tulekut“, kuid seda ikka geide ja naiste vahelise sõpruse kontekstis. Ta kirjeldab suhete muutumist peale oma seksuaalse sättumuse avalikustamist: „Kui ma välja tulin, siis istusime maha ja nutsime - no mul oli ju ka kurb. Siis võtsime jälle konjakit peale ja tuju läks paremaks.“

Tema jutust ei tule küll täpselt välja, miks tegu oli kurva sündmusega („siis me istusime maha ja nutsime“), aga hiljem selgub, et Silvari sõbranna ei ole senini mehe orientatsiooniga leppinud, vaid on saatnud talle kirja, milles ütleb, et Silvar on kõiki petnud.

Aksel räägib seksuaalse sättumuse avalikustamisest: „Kui naine saab teada, et olen gei, siis ta mõtleb hetkeks: oi, sa ei ole ju üldse gei moodi. Millegipärast on levinud arvamus, et geid on hästi naiselikud ega oska suhelda ei meeste ega naistega.“ Siit võib välja lugeda, et on siiski olemas üks müüt, mis geimeeste kohta on levinud ja mida suur osa inimesi tõeks peavad – et geid on naiselikud ja ei oska (või kardavad) suhelda teiste inimestega.

Artiklist ilmneb, nagu oleks ka geimeeste seas levinud mingisugused müüdid, mille põhjal nad üldistusi teevad. Näiteks arvab Meljo, et heteromees ja –naine ei saa omavahel sõbrad olla. Samuti ütleb ta väga radikaalselt: „Heteromeestega saab rääkida, aga see on väga raske.“

Artikli põhjal ilmneb, et geimeeste hulgas on veel levinud nii mõnigi müüt. Aksel mainib, et naistega ei saa asju arutada: „Muidugi, kui nendega asju tahad arutada, siis kingivad nad sulle armsa naeratuse ja viivad jututeema sujuvalt oma probleemidele üle...“ Ka ülejäänud lausetest tuleb välja, nagu oleks naised peatamatud lobamasinad, kes on suhteliselt pealiskaudsed (põhiprobleemid riided ja mehed ja pidutsemine) ning kelle jaoks geisõbrad on vaid meelelahutuseks.

Silvar võtab artikli aga kokku sõnadega: „...ei ole vahet, kas see, kellega sa seda jagad, on naine või mees. Räägid sa eelkõige ikkagi inimesega.“

Erinevalt eelmisest artiklist keskendub see peamiselt naiste ja geide vahelistele suhetele. Geisid kujutatakse kui avatud ja lähedaid tüüpe, kes on märksa vabameelsemad kui suurem osa inimestest. Artiklis võrreldakse neid ka korduvalt heteromeestega, kellest jääb mulje, nagu oleks tegu ignorantsete *machodega* – nad ei oskavat naistega rääkida ega suhelda ning mõtlevad ainult endale.

Artikli lisas on kommentaar lauljatarilt Eda-Ines Ettilt, kes ütleb: „Geisõpradega saab lobiseda igasugustest asjadest ja nad näevad maailma laiemalt kui tavalised mehed või naised. Nendega on lihtne suhelda.“

Homoseksuaalidest lapsevanemad

14. augustil 2004 ilmus Postimehes Andres Siplase artikkel, mis kandis pealkirja „Homod on paremad lapsevanemad“¹⁴. Selle autor Andres Siplane on sotsiaaltöötaja, kes refereeris oma artiklis ajakirja Social Work ja ta keskendus oma loos sellele, et seksuaalvähemused on arvestatav osa ühiskonnast, seega on juba mitmed riigid avastanud, et häälte võitmiseks tuleb pöörata ka homoseksuaalidele tähelepanu. Siplane ütleb, et järgmine samm peale geiabelude tunnistamist on kujutluspildi samasoolistest lapsevanematest aktsepteerimine.

„Hoolitsevad rohkem. Erinevuseks saab nimetada asjaolu, et geidest isad rõhutavad oma rolli juures rohkem hoolitsemist, heteroseksuaalidest isad pigem rahateenimist. Geide puhul on täheldatud ka seda, et nad tegelevad lapse kasvatamise juures enam eneseanalüüsiga. /---/ Samas täheldati, et lesbiemad hoolitsevad heteroseksuaalsetest üksikemadest enam selle eest, et nende lastel oleks meessoost eeskuju,“ kirjutab Siplane. Kogu tema artikkel on sügavalt seksuaalvähemusi salliv ja tolereeriv. Ta toetub oma järelduste tegemisel mitmetele uurimustele, mis tema väiteid kinnitavad.

Ka üritab ta oma tekstis ümber lükata levinud stereotüüpset arvamust, et samasooliste vanemate puhul esineb sagedamini laste seksuaalset väärkohtlemist. Siplane: „Teatud stereotüüpne mõtlemine seostab pedofiiliat mõnede teiste mõistetega ja siit tuleb järjekordne homofoobse viha laine. Tegelikult on aga nii, et 90% kõikidest pedofiilidest moodustavad heteroseksuaalsed mehed.“

¹⁴ Siplane, A. „Homod on paremad lapsevanemad“, 14.08.04, Postimees Arter

Artikli autor proovib edasi anda pilti samasoolistest lapsevanematest kui normaalsest nähtusest – see on midagi sellist, mida ei peaks kartma. Ka räägib ta, et ei tasuks karta n.-ö õpitavat homoseksuaalsust – tema väitel on leitud, et pigemini on homode lapsed heteroseksuaalsed ning nende sooidentiteet on kujunenud häireteta.

Üldiselt on Siplase artikkel tolerantne ning püüab homofoobiat teaduslikele uuringutele põhinedes vähendada. Samasoolistest lapsevanematest luuakse pilt kui hoolitsevatest vanematest, kes on sageli isegi heteroseksuaalsetest vanematest paremad ning tähelepanelikumad.

Internetikommentaariid seksuaalvähemusi portreerivate artiklite kohta

Kristel Kossari artikkel „Reportaaž: naine otsib naist“ kogus 24 kommentaari. Neist 10 olid artikli suhtes positiivselt meelestatud, ülejäänud arvasid, et Postimees on homoseksuaalide häälekandja ning tuleks sulgeda. Nii mõnedki kommentaatorid olid vihased ning küsisid taas, kas heterod peaksid end häbenema.

Kommentaator, kes end enekeseks nimetas, küsis: „toredad on lesbid ja homod????Ma ei pea olema lesbi,et oma mehega vabalt voodis tunda..Artikkel nagu vihjaks,et hetero peab viimasel ajal häbenema,et on hetero.Kas see oli ajakirjanikukese-lapsekese eesmärk või??“

Father of two leidis, et nimetatud artikkel on ühiskonna vaenulik ning solvab lugejaid. Talle apelleeris kommentaator nimega rahu: „kuidas saavad inimesed nii tignedad ja mittetolerantsed olla? rohkem leplikkust ja avatust! milleks sõimelda? las kirjutavad, muidu ei teaks ju elust midagi.“

Mõned kommentaatorid küsisid, kas artikli autor on ka ise seksuaalvähemuste esindaja, et

sellise loo on kirjutanud ning enamus (14) pidas lugu solvavaks „homopromoks“. Mõned leidsid siiski, et armastusest on ilus lugeda ning et tegu oli kena artikliga.

Andres Siplase artikkel „Homod on paremad lapsevanemad“ kogus 17 kommentaari. Kommentaarides toimus elav vaidlus Andres Siplase ja nimetu oponenti vahel, kes tõi näiteid teistest uurimustest ning esitas argumenteeritud põhjendusi, miks Siplase refereeritud artikkel ei ole piisav allikas selliste järelduste tegemiseks, mida Siplane tegi. Oponent toob ära mitmeid linke ja viitab teistele uuringutele. Näiteks kirjutab ta: „Teemal homo kui lapsevanem on leitud nii poolt kui vastuväiteid. Teie komstrueerite oma artikli nii, et jääb mulje nagu oleks valdkond probleemivaba.“

Siplane vastab oponentile: „ma pole väitnud, et see valdkond on probleemivaba, ma lihtsalt pole lugenud ühtegi tõsiseltvõetavat probleeme puuduvat allikat.“ Nad vaidlevad kommentaarides veel erinevate allikate usaldusvärsuse üle.

Üldiselt vaieldakse suuremas osas selle artikli kommentaarides erinevate teadusajakirjade taseme üle ning tuuakse erinevaid näiteid eri uurimistöödest. Vahepeal esineb ka „tavapäraseid“ kommentaare, mis selleteemaliste artiklite juures alati on: nendes kirjutatakse Jumalast ning loodusseadustest ning moraalsetest tõekspidamistest.

Viimane kommentaator, kes nimetab end researcher'iks, võtab asja kokku: „Juhtusin just selle artikli ja kommentaaride peale. Siplasele esitatud kommentaarid on põhjalikud ja asjalikud. /---/ Loodan, et Andres Siplane võtab nendest analüüsides õppust ning ei püüa kõigest väest tõestada, et tal endiselt õigus on.“

Niisiis ei anna selle artikli kommentaarid head ülevaadet, kuidas Siplase esitatud ideedesse üldiselt suhtutakse – kommentaarides vaidlesid vaid autor ja nimetu oponent erinevate teadusuuringute objektiivsuse üle. Seda, kuidas aga internetikommentaatorid suhtusid homoseksuaalidest lapsevanematesse, ei olnud võimalik kindlaks teha, kuna

sellesisulised kommentaarid puudusid.

6. Järeldused ja diskussioon

Järgnevalt on esitatud järeldused uurimisküsimuste kaupa.

Kuidas seksuaalvähemusi kujutatakse?

Esimene uurimisküsimus sõnastas töö peamise ülesande: uurida, kuidas seksuaalvähemusi Eesti ajakirjanduses kujutatakse. Kontentanalüüs andis vastuseks, et üldiselt kujutatakse seksuaalvähemuste hulka kuulumist kui midagi normaalset ja igapäevast – sellise suhtumisega artikleid esines enim Postimehes, Eesti Päevalehes, SLÕhtulehes ja Eesti Ekspressis. Seksuaalvähemuste hulka kuulumist kui trendinähtust kajastati vähem, kuid seda siiski esines. Kuigi enim esineb suhtumist, et homo- ja biseksuaalsus on normaalne nähtus, on ka teisi vaatepunkte, kus seksuaalvähemuste hulka kuulumist peetakse moeasjaks või hoopis millekski taunitavaks.

Millised on homoseksuaalsusega seotud ettekujutused?

Teine uurimisküsimus oli seksuaalvähemustega seotud ettekujutuste kohta. Kvalitatiivse analüüsi käigus selgus, et analüüsitud artiklid püüdsid ümber lükata mõningaid levinud stereotüüpe – näiteks eelarvamusi samasooliste vanemate või mehelike poolte olemasolu kohta lesbisuhetes. Küll aga ilmnes analüüsi käigus, et on mõningad stereotüüpsed ettekujutused, mis on levinud seksuaalvähemuste endi seas: näiteks arvamus, et heteromehed ei oska oma naistega hästi suhelda või et heteronaiste jaoks on homosõbra omamine mingil määral trendiküsimus.

Kas on välja kujunenud mingid rolliootused, mille järgi käitumist seksuaalvähemuste esindajatelt oodatakse? Kui jah, siis millised?

Kolmas uurimisküsimus põhines eelmisel küsimusel ning rolliootustel. Kvalitatiivse analüüsi käigus selgus, et homoseksuaale peetakse nende endi sõnade kohaselt sageli naiselikeks või arvatakse, et nad ei oska suhelda. Internetikommentaariid samasoolistest

vanematest rääkivate artiklite juures olid aga otseselt hukkamõistvad: lapsel ei tohiks olla kahte ema või kahte isa.

Üks rolliootustest ilmnas ka geiparaadi kajastavate artiklite juures: kuigi suurem hulk neist olid soosivad ning suhtusid paraadi positiivselt, siis internetikommentaaridest käis mitmel korral läbi arvamus, et sellist paraadi ei tohiks olla. Seega võib teha järelduse, et kui seksuaalvähemuste olemasolu ka sallitakse, siis ei taheta, et seda demonstreeritaks. Nii mõnigi kommentaator analüüsis artiklite juures küsis, kas heteroseksuaalsust peaks häbenema või siis selle auks eraldi paraadi tegema. Nii mõnigi tundis end solvatuna mitte seksuaalvähemuste olemasolu tõttu, vaid just paraadi demonstratiivsuse pärast.

Kas seksuaalvähemuse hulka kuulumine on tänapäeval moeasi või tähendab see „heidiku“ staatust?

Uurimisküsimus trendistaatuse kohta sai ka vastuse. Kuigi sellist lähenemist seksuaalvähemustesse kasutati harva, esines seda siiski. 13% Postimehes ilmunud artiklitest viitasid seksuaalvähemuste hulka kuulumisele kui trendile, mis tähendas, et homo- või biseksuaalne olla on moeasi. Rohkem esines negatiivset meelestatust seksuaalvähemuse hulka kuulumise suhtes, kuid kummagi näitaja põhjal ei saa öelda, et nii trendikus kui ka „heidiku“ staatus määravad oleksid. Pigem rõhuti ikka sellele, et homoseksuaalsus on normaalne osa ühiskonnast.

Kas ja kui palju esineb meedias antud teemal konflikte? Kes on konfliktide osapooled?

Konfliktide kohta ilmnas, et kõige enam esineb konflikte seksuaalvähemuste ja ühiskonna vahel, näiteks Eesti Ekspressis oli selliseid konflikte sisaldavate artiklite määr 50%. Vähem esines konflikte autori ja ühiskonna või autori ja seksuaalvähemuste vahel. Palju oli ka kombineeritud konfliktidega artikleid. Seega väib järeldada, et konfliktid sel teemal meediast ei puudu, kuid enamasti ei ole tegu selgepiiriliste konfliktidega.

Millised allikad figureerivad artiklites enim? Mis on teemakohaste artiklite eesmärk?

Viimane uurimisküsimus keskendus artiklis kasutatud allikatele ning artikli eesmärkidele. Analüüsitud artiklites kasutati enim allikana mõnda eksperti, kuid enamus artikleid olid vaid ühe allikaga lood. Seega ei saa öelda, et meedias avaldatakse seksuaalvähemuste teemal hästi tasakaalustatud lugusid, pigem kasutatakse homo- ja biseksuaalidest rääkides kellegi teise arvamust (mitte seksuaalvähemuste endi).

Artiklite eesmärgiks oli suuremas osas väärtuspluralismi rõhutamine – seda strateegiat kasutati kõige enam. Võib väita, et Eesti ajakirjandus üritab õhutada sallivust ning arvamuste paljusust.

Kordagi ei rõhutanud üheski ajalehes traditsioonilistele väärtustele või paremale tulevikule – mõlemad tulemused on suhteliselt üllatavad. Oleks võinud arvata, et homofobseid artikleid sisaldavad endas traditsioonilisi väärtusi rõhutavaid aspekte (nt erisooliste abielud), kuid seda sisaldasid vaid kommentaarid.

Ka kvalitatiivse analüüsi käigus selgus, et pigem üritatakse rõhuda sallivusele ning kujutada homo- ja biseksuaale normaalse osana ühiskonnast, kes on tavalised inimesed. Seda eesmärki aitas täita ka lugeja informeerimise strateegia kasutamine.

Geiparaaditeemaliste artiklite analüüsimise tulemusena selgus, et negatiivsed ning positiivsed hinnangud sellele olid tasakaalus – mõlemad leidsid peaaegu sama palju kõigi analüüsitud artiklite hulgas. Ka esines võrdselt artikleid, milles hinnangud geiparaadi suhtes olid neutraalsed või kus positiivsed-negatiivsed hinnangud olid tasakaalus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et käesoleva töö alguses püstitatud hüpotees ei leidnud kinnitust.

Homo- ja biseksuaalseid inimesi kujutatakse tavaliste inimestena; ei ole domineeriv

arvamus, et tegu on vaenlaste või jumalustega. Seksuaalvähemused on normaalne osa ühiskonnast ning Eesti meedia püüab sedasama oma artiklite kaudu inimestele ka öelda.

Käesoleva töö alguses uuritud teoreetilised allikad tõid välja, et vähemusi kujutatakse läbi teiseste allikate – tehtud kontentanalüüs tõestas seda. Domineerisid ühe allikaga artiklid ning lood, kus kasutati seksuaalvähemuste esindajate kommentaare, esines vaid ligikaudu kümnendik.

Kui aga võrrelda Dorothy Roome'i tehtud uurimust – milles selgus, et respondendid võtavad kergemini omaks ideoloogia, mida autorid on õigeks pidanud ja esitada püüavad – antud tööga, siis võib järeldada, et ka Eesti näitel peab see üldjoontes paika. Näiteks Märt Sultsi artikkel kogus rohkelt temaga nõustuvaid ja homoseksualistide suhtes negatiivselt meelestatud kommentaare. Samas (kuigi sellist tendentsi võis märgata) ei saa teha internetikommentaare puhul väga laialdasi ning põhjanevaid järeldusi.

Küll aga tekitas geiparaad rohkelt negatiivseid arvamusi, seda teemat kajastati haavunud toonil ka artiklite juures, mis otseselt *pride*'i teemat ei kajastanudki. Oli mitmeid argumente, miks mitte geiparaadi õigeks pidada, kuid üldjoontes saab ka seda diskrimineerimiseks pidada. Ka saab diskrimineerimiseks pidada negatiivseid hoiakuid, mida artiklites geiparaadi suhtes võeti, kuid neid esines väga vähe.

Enamikes artiklites võeti hoiak, et seksuaalvähemuse hulka kuulumine on normaalne ja igapäevane nähtus. Esines küll mõningaid halvustava suhtumisega artikleid ja sõnavõtte, kuid neid oli vähe ning seega ei saa väita, nagu esineks Eesti meedias diskrimineerimist seksuaalse orientatsiooni alusel.

Tulemuste valguses tekib küsimus, kui tõenäoline on seksuaalvähemuste meedia teke. On selge, et see ala on Eesti meediamaastikul peaaegu praktiliselt täitmata. Et tekiks üleriigiline seksuaalvähemustelt seksuaalvähemustele suunatud meedia, peaks Eesti

ühiskond ja avalikkus kõigepealt selleks valmis olema ning aktsepteerima peavoolumeedia kõrval ka vähemusmeediat.

Omaette küsimus oleks auditooriumi hulk – kui palju on seksuaalvähemuse hulka kuuluvaid inimesi, kes avalikult on valmis tunnistama oma seksuaalset sättumust vastava meedia tarbimisega – ajalehekioskist geiajakirja ostmine tähendab ju sisuliselt võõrastele oma orientatsiooni teadaandmist. Kuna aga käesoleva töö alguses mainitud Kotteri uurimuse põhjal ei ole enamuse homo- ja biseksuaale selleks valmis, siis võib see aspekt olla üks takistusi Eesti vähemusmeedia tekkeks.

Et aga seksuaalvähemused saaksid avalikkusele oma olemasolust teada anda ning ühiskonda sulanduda, on lisaks geiparaadile ning mõningatele peavoolumeedias seksuaalvähemusi kajastavatele artiklitele kindlasti tarvis ka vähemusmeediat. Selle teke on vaid aja küsimus.

7. Kokkuvõte

Käesoleva bakalaureusetöö raames tehtud sisuanalüüsi käigus uuriti seksuaalvähemuste representatsiooni Eesti eestikeelses kirjutavas ajakirjanduses 2004. aastal, täpsemateks objektideks oli geiparaad ja sellega kaasnenud artiklid. Analüüsitud ajalehti võib nimetada ka „peavoolumeediaks“, kuna tegu on levinuimate üleriigiliste päeva- ja nädalalehtedega. Analüüsiks kasutati kontentanalüüsi ning kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Töö kõige üldisemaks eesmärgiks oli selgitada, kuidas kujutatakse seksuaalvähemusi ning kas meedias esineb diskrimineerimist seksuaalse orientatsiooni alusel. Analüüsi teostamiseks moodustasin valimi seksuaalvähemusi ja geiparaadi 2004. aastal kajastanud artiklitest valim, millesse kuulusid ajalehtedes Eesti Päevaleht, Postimees, Eesti Ekspress, Maaleht, SLÕhtuleht leidunud artiklid ja kvalitatiivse analüüsi osas ka mõningate artiklite internetikommentaariid. Artiklid sisaldasid otsingusõnu ja / või otsingusõnade (või nende sõnade tüvede) kombinatsioone; otsingusõnadeks olid „seksuaalvähemus“, „gei(d)“, „lesbi(d)“, „biseksuaal (-seksuaalsus)“, „homoseksuaal (-seksuaalsus)“, „geiparaad“. Kokku kodeerisin ja analüüsisin 89 meediateksti.

Kontentanalüüsi tulemusena võib väita, et töö alguses esitatud hüpotees – Eesti ühiskond ei ole tolerantne ning sallimatust seksuaalvähemuste suhtes esineb avalikes diskursustes rohkem kui sallivust ning aktsepteerimist – ei saanud kinnitust. Enamus artiklitest olid seksuaalvähemuste suhtes positiivselt või neutraalselt meelestatud (kokku 66%). Kvalitatiivse analüüsi käigus selgus, et ka seal ei leia hüpotees kinnitust. Internetikommentaariides esines analüüsitud artiklite juures küll ka mitmeid väga äärmuslikke homofobseid sõnavõtte, kuid Märt Sultsi radikaalne sõnavõtt oli ainus omataoline.

Seega võib väita, et kuigi Eesti ühiskonnas leidub mingil määral mittetolereerimist, siis aina enam võtab maad neutraalne või salliv suhtumine.

Summary

Representation of Sexual Minorities in Estonian Media in year 2004.

Bachelor Thesis

This bachelor thesis is focused on gay pride which was taken place in capital city Tallinn in august 2004. Because of pride there were many articles about sexual minorities which were published through year.

In this thesis I've analyzed five largest newspapers in Estonia: Postimees, Eesti Päevaleht, SLÕhtuleht, Eesti Ekspress and Maaleht. Analyze methods were content analysis and qualitative analysis. Altogether there were 89 articles that were used in content analysis and nine articles that were used in qualitative analysis. I also analyzed comments about articles I used in qualitative analyzis.

Mainly I focused on these questions and tried to find answers through analysis:

1. How are sexual minorities portrayed in Estonian media?
2. Which are main images of sexual minorities?
3. If there are any role expectations then which are they? Are there certain behaviour that are expected of sexual minorities?
4. Is being homo- or bisexualist fashionable? Or does being exponent of sexual minority mean that one is „castaway“?
5. Are there any conflicts in this subject? If there is, then who are in conflict and how many conflicts occur in media?
6. Which sources are most used in articles? What is the purpose of analyzed articles?

Hypothesis of this thesis were: there are more intolerance than acceptance in Estonian media about sexual minorities.

It occurred that my hypothesis is wrong. Yes, there is some intolerance but mainly Estonian media is impartial or compliant in a matter of sexual minorities. In analyzed comments there were some very homophobic opinions but it is not prevalent.

Homo- and bisexuals are portrayed as normal human beings – the opinion like they are ill or they only follow fashion is not dominant.

After analyzing it can be said that in Estonian media there are intolerance about sexual minorities in some level but tolerance is prevalent. It is acknowledged that sexual minorities are part of society and they are not „bad“ or „wrong“ in any way. That is what media is trying to say through articles.

8. Kasutatud kirjandus

- Berger, A.A. (1998), „Media Research Tehniques“, Ameerika Ühendriigid: Sage Publications Inc.
- Bird, S.E. (2001) „Indians are like that“: Negotiating Identity in Media World“. Ross, K., Playdon, P (ed.) „Black Marks: Minority Ethnic Audiences and Media“, Suur-Britannia: Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wilshire. 105-123
- De Cecco, J.P. & Shively, M.G. (ed.) „Bisexual and Homosexual Identities: Critical Theoretical Issues.“ Number 8 of the Book Series, Research on Homosexuality. 1984, New York: The Haworth Press
- Hornig Priest, S (1996). „Doing Media Research: An Introduction“. Ameerika Ühendriigid: Sage Publications Inc.
- Jenkins, R. (1996). „Social Identities“, London and New York: Routledge.
- Kotter, L. (2002). „Sexual Orientation Discrimination in Estonia“
- Roome, D. (2001) Deconstructing Identity: Multicultural Women and South African Situation Comedy. „Black Marks: Minority Ethnic Audiences and Media“, Ross, K., Playdon, P (ed.) Suur-Britannia: Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wilshire. 87-105
- Ross, K. (2001), White Media, Black Audience: Diversity and Dissonance on British Television. „Black Marks: Minority Ethnic Audiences and Media“, Ross, K., Playdon, P (ed.) Suur-Britannia: Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wilshire. 3-17
- Zito, G.V (1975) Methodology and Meanings: Varieties of Sociological Inquiry“. Berger, A.A. (1998:23), „Media Research Tehniques“, Ameerika Ühendriigid: Sage Publications Inc.

9. Lisad

LISA 1 – Lilian Kotteri uurimus „Sexual Discrimination in Estonia“, 2002.

Iseloomustavad tabelid.

Tabel 1. Vanemate teadlikkus respondendi seksuaalsest orientatsioonist

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Mõlemad vanemad teavad	137	35	45	30
Ainult ema/isa teab	41	10	13	9
Ei tea	219	55	42	61
Kokku	397	100	100	100

Ei vastanud 40

Tabel 2. Õdede-vendade teadlikkus respondendi seksuaalsest orientatsioonist

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Kõik teavad	136	37	49	31
Mõned teavad	39	10	12	10
Ei tea	195	53	39	59
Kokku	370	100	100	100

Tabel 3. Teiste sugulaste teadlikkus respondendi seksuaalsest orientatsioonist

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Kõik teavad	56	15	21	13
Mõned teavad	80	21	21	21
Ei tea	237	64	58	66
Kokku	373	100	100	100

Tabel 4. Heteroseksuaalsete sõprade teadlikkus respondendi seksuaalsest orientatsioonist

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Kõik teavad	123	29	42	22
Mõned teavad	231	53	53	54
Ei tea	78	18	5	24
Kokku	432	100	100	100

Tabel 5. Vägivaldsed rünnakud

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Jah	52	12	8	14
Ei	378	88	92	86
Kokku	430	100	100	100

Ei vastanud: 7

Naised: lesbid 91%, biseksuaalid 9%. Vanusegrupp <18 – 91%, 18-25 – 9%.

Mehed: gei 82%, biseksuaalid 18%. Vanusegrupp <15 – 2%, 18-25 – 42%, 26-40 – 46%.

Tabel 6. Vägivaldsete rünnakute arv

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Üks	28	54	64	51
Kaks	14	27	18	29
Kolm v rohkem	10	19	18	20
Kokku	52	100	100	100

Tabel 7. Vägivaldse rünnaku vorm

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Peksmine	25	29	33	29
Löömine	30	35	27	31
Relvaga rünnatud	5	6	0	9
Muu	26	30	40	31
Kokku		100	100	100

Tabel 8. Kas te teatasite politseisse?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Jah	19	22	9	20
Ei	67	78	91	80
Kokku	86	100	100	100

Tabel 9. Milline oli politsei reaktsioon?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Neutraalne	12	75	100	75
Toetav	0	0	0	0
Vaenulik	4	25	0	25
Kokku	16	100	100	100

Mittevastanuid: 3

Tabel 10. Miks te ei teatanud politseisse?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Ei pidanud vajalikuks	7	18	0	21
Kartsin (väljastulla)	13	33	40	32
Ei pidanud mõttekaks	9	23	0	26
Ei tea	1	3	20	0
Muu	9	23	40	21
Kokku	39	100	100	100

Tabel 11. Kas sind on taga kiusatud, kuna oled (või on seda arvatud) lesbi, gei või biseksual?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Jah	122	28	29	28
Ei	307	72	71	72

Kokku	429	100	100	100
--------------	------------	------------	------------	------------

Naised: lesbid 65%, biseksuaalid 35%. Vanusegrupid: 18-25 – 51%, 26-40 – 37%, 41-50 – 10%, 51-60 – 2%.

Mehed: gei 83%, biseksuaalid 17%. Vanusegrupid: <18 – 5%, 18-25 – 41%, 26-40 – 46%, 41-50 – 7%, 51-60 – 0%, >61 – 1%.

Tabel 12. Tagakiusamise vorm

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Sõnaline rünnak	182	64	58	53
Graffiti sinu kohta	6	2	2	4
Vandalism	9	3	0	6
Vihakirjad	14	5	6	8
Väljapressimine ja ähvardused	19	7	6	12
Muu	53	19	28	17
Kokku	283	100	100	100

Tabel 13. Kas sa oled kunagi pidanud vajalikuks varjata oma seksuaalset orientatsiooni töökohal?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Kõigil töökohtadel	244	58	46	64
Mõnel töökohal	95	23	31	19
Ei	79	19	23	17
Kokku	418	100	100	100

Ei vastanud: 19

Tabel 14. Kas sa varjad oma seksuaalset orientatsiooni oma praegusel töökohal?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Kõigi eest	220	53	40	59
Mõne eest	106	25	27	25
Ei	91	22	33	16
Kokku	417	100	100	100

Ei vastanud: 19

Tabel 15. Kui sa varjad oma seksuaalset orientatsiooni praegusel töökohal, siis kelle eest?

	Protsent	Naised	Mehed
Klientide	32	28	38
Kolleegide	29	22	24
Tööandja v ülemuse	23	26	24
Mõni v kõik ülalmainitud	16	24	14
Kokku	100	100	100

Tabel 16. Tagakiusamise vorm töökohal

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Füüsiline vägivald	0	0	0	0
Naljad v narrimine	32	38	34	40
Agressiivsed küsimused	12	14	18	11
Homofobne solvang	25	30	30	31
Seksuaalne ahistamine	4	5	6	4

Ähvardused	5	6	6	6
Muu	6	7	6	8
Kokku	84	100	100	100

Tabel 17. Kas sa oled kogenud diskrimineerimist perekonnasiseselt?

	Vastuseid	Protsent	Naised	Mehed
Jah	96	23	31	19
Ei	319	77	69	81
Kokku	415	100	100	100

Ei vastanud: 22

LISA 2. Kodeerimisjuhend

Kodeerimisjuhend

Analüüsiühikuks on üks artikkel.

A. Loo tunnused

A1 Järjekorranumber

A2 Ajalehe kood

1. Postimees
2. Eesti Päevaleht
3. SL Õhtuleht
4. Eesti Ekspress
5. Maaleht

A3 Kuupäev (päev, kuu, aasta)

A4 Autor (nimi)

A5 Pealkiri

B. Artikkel

B1 Autor

1. ajakirjanik
2. poliitik

3. lugeja (lugejakirjade puhul)
4. seksuaalvähemuse esindaja
5. ekspert (psühholoog, teadlane jne)

B2 Lehekülg

1. esileht
2. siseuudis
3. välisuudis
4. arvamislehekülg
5. muu

B3 Allikate arv loos

1. üks allikas
2. kaks allikat
3. kolm või rohkem allikat

B4 Allika tegevusala

1. ekspert, teadlane
2. seksuaalvähemuste esindaja
3. poliitik
4. kultuuritegelane
5. kõrvalseisja (nt lehelugeja)
6. haridustöötaja
7. organisatsioon
8. muu

B4.1 Teise allika tegevusala

1. ekspert, teadlane
2. seksuaalvähemuste esindaja
3. poliitik
4. kultuuritegelane
5. kõrvalseisja (nt lehelugeja)
6. haridustöötaja
7. organisatsioon
8. muu

B4.2 Kolmanda allika tegevusala

1. ekspert, teadlane
2. seksuaalvähemuste esindaja
3. poliitik
4. kultuuritegelane
5. kõrvalseisja (nt lehelugeja)
6. haridustöötaja
7. organisatsioon
8. muu

B5 Žanr

1. juhtkiri
3. uudislugu
4. intervjuu
5. arvamus, kommentaar
6. lugejakiri
7. muu

C. Sisu

C1 Artikli tegelaste arv

1. üks tegelane
2. kaks tegelast
3. kolm v rohkem tegelast
4. tegelased puuduvad

C2 Artikli peategelased

1. seksuaalvähemused (või nende esindaja)
2. poliitik(ud)
3. ekspert või teadlane
4. muu

C3 Artikli kõrvaltegelased

1. seksuaalvähemused (või nende esindaja)

2. poliitik(ud)
3. ekspert või teadlane
4. muu

C4 Üldine meelestatus seksuaalvähemustesse

1. tugevalt positiivne
2. pigem positiivne
3. positiivsed ja negatiivsed hinnangud tasakaalus
4. tugevalt negatiivne
5. pigem negatiivne
6. neutraalne
7. raske määratleda

C5 Meelestatus seksuaalvähemuse hulka kuulumise suhtes:

1. seksuaalvähemuse hulka kuulumine kui midagi elitaarset, trenditeadlikku
2. seksuaalvähemuse hulka kuulumine kui täiesti normaalne, igapäevane nähtus
3. seksuaalvähemuse hulka kuulumine kui taunitav nähtus
4. ei ilmne

C6 Üldine meelestatus geiparaadi

1. tugevalt positiivne
2. pigem positiivne
3. positiivsed ja negatiivsed hinnangud tasakaalus
4. tugevalt negatiivne
5. pigem negatiivne
6. neutraalne
7. raske määratleda
8. ei ilmne

C7 Vastandumine

1. seksuaalvähemused vs ühiskond
2. heterod vs seksuaalvähemused
3. autor vs seksuaalvähemused
4. autor vs ühiskond
5. vastandumist ei esine

C8 Vastandumise viis

1. loogiliselt argumenteeritud
2. emotsioonipõhine
3. kombinatsioon
4. vastandumine puudub

C9 Strateegiad

1. lugeja informeerimine
2. tegevusjuhised lugejale
3. üleskutse muutustele
4. parema tuleviku rõhutamine
5. võimaliku negatiivse tulevikunägemuse rõhutamine
6. ründav seisukoht oponentide suhtes
7. traditsiooniliste väärtuste rõhutamine
8. väärtuspluralismi ja sallivuse rõhutamine
9. muu

C10 Konflikt

1. autor vs ühiskond
2. autor vs seksuaalvähemused
3. seksuaalvähemused vs ühiskond
4. kombineeritud
5. raske määratleda
6. puudub
7. muu

D. Teema

D1 Põhiteema

1. seksuaalvähemused
2. geiparaad
3. geiabelude keelustamine / lubamine
4. muu

D2 Kõrvalteema

1. seksuaalvähemused
2. geiparaad
3. geiabelude keelustamine / lubamine
4. muu

LISA 3. Kasutatud artiklite nimekiri

Märkus: kui pole juures märget, siis on artiklit kasutatud vaid kontentanalüüsis. Kui sama artikkel esineb ka muus analüüsis, siis on juures vastavasisuline märkus.

Postimees

1. „Ministeerium loob geide ja lesbide infokeskuse“, PM, 12.02.2004. PM Online
2. „Rääkigem tõelisest religioonist!“, PM, 31.03.2004. Käo, H.
3. „Prantslased ootavad esimest geiabelu“, PM, 27.04.04. Pajuste, M.
4. „Meediaarvustus: Pätt on pätt on pätt“, PM, 27.05.04. Muuli, K.
5. „Prantsuse homod nõudsid paraadil õigusi“, PM, 28.06.04. Pajuste, M.
6. „Kohustus oma liiki säilitada“, PM, 28.07.04. Sults, M. (kval. analüüs, kommentaaride analüüs)
7. „Tallinnas tuleb augustis homoparaad“, PM, 9.08.04, PM Online
8. „Bush võitleb geidega“, PM, 16.07.04. Kaas, K.
9. „Vihkamise õhutamise“, PM, 2.08.04. Tallinna Kunstikooli lapsevanem (autor teada) (kval. analüüs)
10. „Repliik: Valimisvõitlus altari ees“, PM, 16.07.04. Poll, L.
11. „Vähemusajakirjanikud tõrjuvad omasooiharaid“, PM 16.08.04. Pullerist, P.
12. „Noor-sotsid tervitavad seksuaalvähemuste paraadi“, PM, 16.07.04, PM Online
13. „Tallinn andis homoparaadi korraldamiseks loa“, PM, 3.08.04, BNS
14. „Ameerika homoskandaal süveneb üha enam“, PM, 20.08.04, Raud, N.
15. „Homoparaad läks rahulikult“, PM, 16.08.04
16. „Tallinna homoparaad läks rahulikult“, PM, 14.08.04, BNS
17. „Homod on paremad lapsevanemad“, PM, 14.08.04. Siplane, A. (kval. analüüs)
18. „Reportaaž: naine otsib naist“, PM, 20.08.04. Kossar, K. (kval. analüüs, kommentaaride analüüs)

19. „Psühhiaater Arthur Janoviga Ristikivil“, PM, 13.08.04. Ruben, A.
20. „Üle 300 000 inimese osales nädalavahetusel Euroopa homoseksuaalide pealinna Amsterdami paraadil“, PM, 09.08.04
21. „Sallimatus ja demokraatia“ PM, 8.08.04. Vallik, A. (kval. analüüs)
22. „No kuulge!“, PM, 06.08.04. Herm, L.
23. „Looduse eksitus või kolmas sugu?“ PM, 06.08.04. Veidemann, R.
24. „Rootsi homod kurdavad oma raske elu pärast“, PM, 04.08.04
25. „Ligi 80 inimest nõuab koolidirektori vallandamist“, PM 03.08.04. BNS
26. „Kunstiinimeste kiri nõuab Märt Sultsi vallandamist“, PM 04.08.04. Lindsalu, A.
27. „Suguelu turuplatsil“ PM, 03.08.04, Muuli, K. (kval. analüüs)
28. „Märt Sults – meie aja fašist“ PM, 03.08.04. Nieler, P.
29. „Rohkem tolerantsust!“ PM, 2.08.04, Rosenbald, A.
30. „Haridusamet ei karistanud Sultsi homovaenuliku artikli eest“, PM 08.09.04, BNS
31. „Tallinna tuleb uus geiklubi“ PM 29.10.04, PM Online (kval. sisuanalüüs)
32. „Noored kutsuvad tunnistama homoabielusid“ PM, 25.10.04, Saar, J.
33. „Iiri peaminister toetab homopaaride võrdõiguslikkust seaduse ees“, PM 15.11.04, BNS
34. „Homopallur Taavet“, PM 20.11.04. Väljaots, U.
35. „Uus peapiiskop: Kirik ei viibuta sõrme“ PM, 25.11.04. Püüa, M.
36. „Homopelglik õpetaja kaebas õpilase kohtusse“ PM, 30.12.04, PM Online
37. „TV3 võtab kavva muheda muutumissaate“, PM 3.12.04
38. „Meediaarvustus: Naistekate värskendus“ PM, 17.12.04. Tappo, S.

Eesti Päevaleht

39. „Kristlik partei nõuab homoparaadi keelamist“ EPL, 23.07.04. EPL Online
40. „Märt Sults: koolijuht on homoteemast tüdinenud“ EPL 07.08.04. Kangro, K.
41. „Lugejate kirjad. Tolerantsusest ja sallivusest“ EPL, 11.08.04. Karrik, S.
42. „Lugejate kirjad. Teist korda "kapist välja"“ EPL, 12.08.04. Länts, R.
43. „Jaak Urmet: ühiskond vajab ateistlikku selgitustööd“ EPL 12.10.04. Urmet, J.
44. „Kõik kandideerivad, politseiülemast presidendini välja“ EPL, 02.11.04. Suurkask, H.

45. „Kivirähk: homode vits“ EPL, 31.07.04. Kivirähk, A.
46. „Hanno Soans: üleskutse sallimatusele“ EPL, 03.08.04. Soans, H. (kval. analüüs, kommentaaride analüüs)
47. „Ligi 80 inimest nõuab Sultsi vallandamist“ EPL 03.08.04, EPL Online
48. „Kümned inimesed toetavad koolijuht Sultsi vallandamist“ EPL, 04.08.04. EPL Online
49. „Kai Kalamees: palve laste poolt hinnatud juhile“ EPL, 04.08.04. Kalamees, K. (kval. analüüs)
50. „Sultsi vallandamist toetab juba 166 inimest“ EPL, 04.08.04. EPL Online
51. „Margit Sutrop: kas sallida sallimatust?“ EPL 23.08.04. Sutrop, M.
52. „Haridusamet ei karistanud Sultsi homovaenuliku artikli eest“ EPL 08.09.04, EPL Online

SL Õhtuleht

53. „Džunglikatsumused läbinud Jaanus Raidal: ma ei ole amoraalne!“ SLOL 11.12.04. Vainküla, K.
54. „Aidsikabineti hea haldjas: "Miks inimesed ometi ei saa targemaks..."“ SLOL, 1.12.04 Heinla, E.
55. „Kristlased: linnavalitsuses on palju homomeelseid inimesi“, SLOL, 09.08.04.
56. „Homoseksuaalsus: loomariigis tavaline“ SLOL, 7.08.04. Kerge, R.
57. „Märt Sults: kaitsen oma õpilaste isiksust ja mõttelaadi“ SLOL 4.08.04. Skuin, M.
58. „Adolf Hitler oli homo!“ SLOL 22.04.04. Tael, T.
59. „Naine ei saaks oma mehega kunagi nii rääkida!“ SLOL, 24.03.04 Rebane, S. (kval. analüüs, kommentaaride analüüs)
60. „USA neiud peavad popiks biseksuaalsust“ SLOL, 10.01.04, Hiietamm, M.
61. „Tallinna geiparaad kütab kirgi“, SLOL, 26.07.04 Skuin, M.
62. „Geiparaadiks linnast ära“, SLOL, 6.08.04 Klandorf, K.
63. „Esimene geiparaad lõppes lööminguta“ SLOL, 16.08.04. Mänd, A.
64. „„Pederastid teavad, et nende tegevus on kriminaalkuritegu““, SLOL 14.08.04. Veispak, T.
65. „Homoseksuaalsus aegade algusest“, SLOL 7.08.04, Veispak, T.

66. „Ikka üks korralik gay-klubi“, SLOL, 29.10.04 Pauts, K.
67. „Tolerantsuse proovikivi“, SLOL, 7.08.04 Laanemäe, S. (kval. analüüs)
68. „Maarja ja Janika mängivad klubimuusikalis lesbipaari“ SLOL, 5.11.04 Leivak, V.
69. „Tolerantsi pähkel“, SLOL 26.07.04
70. „Peded ja tiblud“, SLOL, 2.08.04 Erilaid, T.
71. „Kohalt lahti, ridadest välja“ SLOL, 7.08.04. Pino, J.

Eesti Ekspress

72. „Pedofiilia dollarilõhnalised lilled“, EE, 22. 01.04, Hvostov, A.
73. „Pride jõuab Tallinnasse“, EE 17.06.04, Kala, M.
74. „Räpane skandaal Tallinna Linnakohtus“, EE, 24.06.04 Filippov, J.
75. „Pulmakellad Sohos“ EE, 30.06.04 Kivi, K. (kval. analüüs)
76. „Klassiku sättumusest“, EE, 22.07.04 Pilvre, B.
77. „Oleme uhked marssides?“ EE, 25.07.04, Kala, M. (kval. analüüs)
78. „Küsimused minister Maimetsale“, EE, 02.08.04 Liivrand, H.
79. „Pärast suitsiidikatset. Augustiteeside mustand“, EE 09.08.04, Karu, J.
80. „Meestejutud ja sokraatiline sõprus“, EE 02.09.04 Pilvre, B.
81. „Getoglamuur“, EE. 25.10.04. Kala, M.
82. „Minister võrdles homosid hobustega“ EE, 25.11.04. Vedler, S.
83. „Edevuse laat ei küsi rahvust“, EE 08.12.04 Martinjonis, D.
84. „Teoreem“, EE 15.12.04, Luuk, E.
85. „Homopelglik õpetaja hageb õpilast“, EE 29.12.04 Kärmas, M.

Maaleht

86. „Peeter Kaldre: Euroopa hädas“ ML, 21.10.04. Kaldre, P.
87. „Ott Raun: edumeelsuse eksirännakutest“, ML 28.10.04 Raun, O.
88. „Martin Helme: kas Mikid on hulluks läinud?“, ML, 11.11.04 Helme, M.
89. „Vello Salo: ristiinimene peabki kriitiline olema“ ML 16.12.04 Korsten, T.

LISA 4. Kontentanalüüsi kokkuvõtted

Ajalehe kood	Maaleht	EE	PM	SLÕL	EPL	Protsent	Kokku
Postimees (1)			38			43%	89
EPL (2)					14	16%	
SLOleht (3)				19		21%	
EE (4)		14				16%	
Maaleht (5)	4					4%	
Autori tegevusala							
Ajakirjanik (1)	4	14	14	14	3	59%	49
Poliitik (2)							
Lugeja (3)			4		3	8%	7
SV esindaja (4)				1		1%	1
Ekspert (5)			3	2	1	7%	6
Muu (6)		1	16	1	2	24%	20
Lehekülg	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Esileht (1)							
Siseuudis (2)		3	13	5	6	30%	27
Välisuudis (3)	1	2	8	2	1	16%	14
Arvamuskülg (4)	2	5	11	9	7	38%	34
Muu (5)	1	4	6	3		16%	14
Allikate arv	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Üks allikas (1)	3	7	25	8	10	59%	53
Kaks allikat (2)	1	4	11	6	3	28%	25
Kolm v rohkem (3)		3	2	5	1	13%	11
Allikate tegevusala	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Ekspert (1)	1	2	8	8	2	24%	21
SV esindaja (2)	1	2	6	1	2	13%	12
Poliitik (3)		1	6	3	1	13%	11
Kultuuritegelane (4)		3	3	1	1	9%	8
Kõrvalseisja (5)		2	4	1	1	9%	8
Haridustöötaja (6)		4	5	1	6	18%	16
Muu (7)	2	4	5	4	1	13%	12
Organisatsioon (8)			1			1%	1
Teise allika tegevusala							
Ekspert (1)		1	3	5			9
SV esindaja, (2)			3	1			4
Poliitik (3)			2	1			3
Kultuuritegelane (4)			2	2			4
Kõrvalseisja (5)		2	3	1			6

Haridustöötaja (6)					4		4
Muu (7)	1	2	1	1			5
Organisatsioon (8)							
Kolmanda allika tegevusala							
Ekspert (1)				2			2
SV esindaja, (2)			1				1
Poliitik (3)			2	1	1		4
Kultuuritegelane (4)		1		2			3
Kõrvalseisja (5)				1			1
Haridustöötaja (6)		1	1				2
Muu (7)		1		1			2
Organisatsioon (8)							
Kõikide allikate tegevusala	ML	EE	PM	SLOL	EPL	100%	149
Ekspert						21%	32
SV Esindaja						12%	17
Poliitik						12%	18
Kult.tegelane						10%	15
Kõrvalseisja						10%	15
Haridustöötaja						15%	22
Muu						13%	19
Organisatsioon						7%	11
Žanr	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Juhtkiri (1)				1		1%	1
Uudislugu (2)	1	5	21	7	6	45%	40
Intervjuu (3)	1			4	1	6%	5
Arvamus, kommentaar (4)	2	7	9	4	4	29%	26
Lugejakiri (5)			5		3	9%	8
Muu (6)		2	3	3	1	10%	9
Artikli tegelaste arv	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Üks tegelane (1)			15	1	1	19%	17
Kaks tegelast (2)	2	3	14	8	5	36%	32
Kolm v rohkem (3)	2	10	9	9	8	43%	38
Tegelased puuduvad (4)		1		1		2%	2
Peategelased	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
SV v nende esindaja (1)		5/38%	17/48%	4/22%	2/15%	38%	28
Poliitik (2)	2/50%	2/16%	4/11%	5/28%	2/15%	21%	15
Ekspert (3)	1/25%	1/8%	2/6%			5%	4
Muu (4)	1/25%	5/38%	12/46%	9/50%	9/70%	36%	26

Kõrvaltegelased	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
SV v nende esindaja (1)	1/25%	5/41%	11/34%	11/65%	9/64%	46%	37
Poliitik (2)		3/25%	8/24%		1/7%	15%	12
Ekspert (3)		2/17%	1/3%	2/12%		6%	5
Muu (4)	3/75%	2/17%	13/39%	4/23%	4/29%	33%	26
Üldine meelestatus	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Tugevalt positiivne (1)		4 (28%)	14 (36%)	5 (26%)	5/36%	31%	28
Pigem positiivne (2)		3 (22%)	3 (8%)			7%	6
Pos. ja neg. tasakaalus (3)		1 (7%)	4 (11%)	4 (21%)	1/7%	11%	10
Pigem neg. (5)		1 (7%)	3 (8%)	2/11%		7%	6
Tugevalt negatiivne (4)	1 (25%)		2 (5%)	2/11%	2/14%	8%	7
Neutraalne (6)	1 (25%)	2 (14%)	12 (32%)	4/21%	6/43%	28%	25
Raske määratleda (7)	2 (50%)	3 (22%)		2/11%		8%	7
Meelstatus SV hulka kuulumise suhtes	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
kui midagi elitaarset (1)		1/7%	5/13%	1/5%		8%	7
Kui midagi igapäevast (2)		9/64%	20/53%	13/68%	11/79%	60%	53
Kui taunitav nähtus (3)	1 (25%)	1/7%	3/8%	3/16%	2/14%	11%	10
Ei ilmne (4)	3/75%	3/22%	10/26%	2/11%	1/7%	21%	19
Meelestatus geiparaadi	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Tugevalt positiivne (1)		1/7%	3/8%	1/5%	1/7%	7%	6
Pigem positiivne (2)			2/5%			2%	2
Pos. ja neg. tasakaalus (3)		1/7%	1/3%	2/10%		4%	4
Tugevalt negatiivne (4)			1/3%	2/10%	4/28%	8%	7
Pigem neg. (5)	1/25%					1%	1
Neutraalne (6)				2/10%	1/7%	3%	3
Raske määratleda (7)		2/14%	1/3%	1/5%		4%	4

Ei ilmne (8)	3/75%	10/70%	30/78%	11/60%	8/58%	71%	62
Vastandumine	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
SV vs ühiskond (1)	2/50%	9/65%	19/50%	10/53	6/43%	53%	46
Heterod vs SV (2)		4/28%	8/11%	2/10%	3/21%	19%	17
Autor vs SV (3)			1/3%	1/5%		2%	2
Autor vs ühiskond (4)			2/5%		2/15%	4%	4
Vastandumist ei esine (5)	2/50%	1/7%	8/21%	6/32%	3/21%	22%	20
Vastandumise viis	ML	EE	Pm	SLOL	EPL		
Loogiliselt argumenteritud (1)	1/25%	10/70%	17/45%	5/26%	8/49%	46%	41
Emotsioonipõhine (2)		1/7%	6/16%	3/16%	2/15%	13%	12
Kombinatsioon (3)	1/25%	2/16%	7/18%	5/26%	1/7%	17%	15
Vastandumist ei esine (4)	2/50%	1/7%	8/21%	6/32%	3/21%	24%	21
Strateegiad	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Lugeja informeerimine (1)		4/25%	12/31%	4/16%	4/28%	24%	24
Tegevusjuhised (2)			1/3%			1%	1
Üleskutse muutustele (3)		1/6%	2/5%	1/4%	3/21%	7%	7
Parema tuleviku rõhutamine (4)							
Neg. tulevikunägemus (5)			1/3%			1%	1
Ründav oponentide suhtes (6)			2/5%	6/24%	2/15%	10%	10
Trad. väärtuste rõhutamine (7)							
Väärtuspluralism (8)	1/25%	9/57%	19/50%	10/40%	5/36%	45%	44
Muu (9)	3/75%	2/12%	1/3%	4/16%		12%	11
Konflikt	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Autor vs ühiskond (1)			2/5%			2%	2
Autor vs seksuaalvähemused (2)				1/6%		1%	1
SV vs ühiskond (3)		7/50%	8/21%	5/26%	6/43%	29%	26
Kombineeritud (4)	1/25%	3/22%	10/26%	5/26%	7/50%	29%	26
Raske määratleda (5)	2/50%	2/14%	3/8%		1/7%	9%	8

Puudub (6)	1/25%		12/32%	3/16%		18%	16
Muu (7)		2/14%	3/8%	5/26%		12%	10
Põhiteema	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Seksuaalvähemused (1)		5/36%	15/39%	7/37%	3/22%	34%	30
Geiparaad (2)		2/14%	7/18%	5/26%	2/14%	17%	16
Geiabelud (3)		1/7%	4/11			6%	5
Muu (4)	4/100%	6/43%	12/32%	7/37%	9/64%	43%	38
Kõrvalteema	ML	EE	PM	SLOL	EPL		
Seksuaalvähemused (1)	3/75%	10/67%	18/49%	13/65%	9/64%	59%	53
Geiparaad (2)			3/8%	2/10%	3/22%	9%	8
Geiabelud (3)		1/7%	2/5%		1/7%	4%	4
Muu (4)	1/25%	4/26%	14/38%	5/25%	17%	28%	25